

Asya Studies

Academic Social Studies / Akademik Sosyal Araştırmalar
Year: 7 - Number: 25 p. 37-58, Autumn 2023

Okur-Tepki Teorisi: Gökte Biri Var Örneği* ** Reader-Response Theory: The Case of 'There is Someone in the Sky'

DOI: <https://doi.org/10.31455/asya.1354647>

Araştırma Makalesi /
Research Article

Makale Geliş Tarihi /
Article Arrival Date
03.09.2023

Makale Kabul Tarihi /
Article Accepted Date
28.09.2023

Makale Yayın Tarihi /
Article Publication Date
30.09.2023

Asya Studies

Doç. Dr. Yasemin Baki
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi /
Eğitim Fakültesi / Türkçe Eğitimi
Anabilim Dalı
ysmbaki@gmail.com
ORCID: 0000-0003-4064-3724

* "COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri" beyanları: Bu makale için herhangi bir çıkar çatışması bildirilmemiştir. Bu makale, İntihal.net tarafından taranmıştır.

** Bu çalışma Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulunun 30.03.2023 tarih ve 2023/125 belge numarası onayı çerçevesinde gerçekteştirilmiştir.

Öz

Bu araştırmanın amacı Gökte Biri Var adlı çocuk kitabına yönelik okur tepkilerinin belirlenmesidir. Nitel araştırma yöntemiyle gerçekteştirilen bu araştırmada durum çalışması desen türlerinden bütüncül tek durum deseni kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme yöntemiyle belirlenen çalışma grubu Türkiye'nin kuzeyindeki bir üniversitenin Türkçe Öğretmenliği Lisans Programının 2. sınıfında öğrenim gören 35 kadın ve 10 erkek öğretmen adayı olmak üzere toplam 45 öğretmen adayından oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Gökte Biri Var adlı kitap, yaratıcı okuma dosyası ve okur tepkilerini belirlemek için yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Ulusoy'un (2016) Hancock'tan (2008) uyarlayıp geliştirdiği bu form, Uysal ve Ateş (2020) tarafından yeniden düzenlenmiştir. Okur tepkilerinin analizinde Wollman-Bonilla ve Werchadlo (1995) tarafından geliştirilen kategoriler çerçevesinde betimsel analiz kullanılmıştır. Araştırma sorularının değerlendirilmesinde ise içerik analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda Türkçe öğretmeni adaylarının büyük çoğunluğunun okur merkezli tepkiler verdiği belirlenmiştir. Bu sonuçtan hareketle öğretmen adaylarının kitapla etkileşime geçtikleri ve estetik amaçlı okuma yaptıkları söylenebilir. Metin merkezli tepkilerin büyük çoğunluğunun soru sormaya yönelik tepkiler olduğu, bunu ana fikri belirleme ve karakterleri anlamaya yönelik tepkilerin takip ettiği belirlenmiştir. Okur merkezli tepkilere dair ise en çok kişisel tepkiler (düşünceler ve hisler) verdikleri bunu hikâye ile deneyimleri arasında bağlantı kurma ve hikâyedeki olaylara katılma isteğine yönelik tepkilerin takip ettiği belirlenmiştir. Ayrıca okuma sürecini zenginleştirerek okuma kültürünün gelişimine katkı sağlamak amacıyla öğrencilerin kitapları içselleştirebilmeleri için sınıf içi çalışmalarda okur tepkilerine yönelik çalışmalara ağırlık verilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Gökte Biri Var, Okur Tepki Teorisi, Türkçe Öğretmeni Adayları

Abstract

This study aims to determine how readers responded to the children's book 'There is Someone in the Sky.' In this qualitative research study, one of the case study design categories, the holistic single case design, was utilized. The study group is comprised of 45 pre-service teachers, including 35 female and 10 male pre-service teachers enrolled in the second year of the Turkish Language Teaching Undergraduate Program at a university in the northern region of Turkey. As data collection tools, the study utilized the book 'There is Someone in the Sky', a creative reading file, and a semi-structured interview form to determine reader responses. This form, adapted and developed by Ulusoy (2016) from Hancock (2008), was rearranged by Uysal and Ateş (2020). In the analysis of reader reactions, descriptive analysis was used within the framework of the categories developed by Wollman-Bonilla and Werchadlo (1995). Content analysis was used to evaluate the research questions. The results of the study determined that the majority of pre-service Turkish teachers provided reader-centered responses. According to this result, pre-service teachers interacted with the book and read it for aesthetic reasons. It was determined that the majority of text-centered responses were responses aimed at asking questions, followed by responses to determine the main idea and comprehend the characters. Concerning reader-centered responses, it was determined that the majority of responses were personal (thoughts and feelings), followed by responses to establish a connection between the story and one's own experiences and the desire to participate in the story's events. Moreover, in order to contribute to the development of reading culture by enriching the reading process, it is recommended to focus on reader responses in classroom activities so that students can internalize books.

Keywords: *There is Someone in the Sky, Reader-Response Theory, Pre-Service Turkish Teachers*

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

Baki, Y. (2023). Okur-Tepki Teorisi: Gökte Biri Var Örneği. *Asya Studies-Academic Social Studies / Akademik Sosyal Araştırmalar*, 7(25), 37-58.

GİRİŞ

Okuma bireyin aldığı içsel ve dışsal iletileri; bilişsel, duyuşsal ve devinişsel süreçlerden geçirerek anlamlandırmasıdır. Bu yönüyle okuma, fizyolojik yetilerden ruhsal yetilere uzanan bir süreçte meydana gelen çok boyutlu bir eylemdir. Asıl amacı anlama ve anlamlandırma olan bu eylemin gerçekleşmesinde bireyin sahip olduğu ön bilgiler, konuya aşinalığı, kültürü, yaşam birikimi, sözcüklere yüklediği anlam vb. hususlar etkilidir. Bu etkenler de kişiden kişiye değiştiği için okuma sürecinin ürünü olan anlama ve anlamlandırma bireye özgüdür (Carter vd., 2002). Başka bir ifadeyle metnin alımlanması bireyden bireye farklılık gösterip her okur metni kendi öz yeterliliği ölçüsünde anlar ve anlamlandırır. Okumayı bireye özgü bir deneyim olarak tanımlayıp yeniden sistemleştiren bu görüşlerden biri de okur tepki kuramıdır.

Okur tepki kuramı ilk kez 1920'li yıllarda I. A Richards tarafından kavramsallaştırılmış olmakla birlikte 1930'lu yıllarda D.W. Harding ve L. Rosenblatt tarafından sistemleştirilmiştir (Kavalcı, 2017). Okumayı bir süreç olarak tanımlayan bu kurama göre; okur-yazar-metin üçgeninde gerçekleşen metnin anlamlandırılması, okurun merkeze alındığı ve asıl unsurun okur olarak kabul gördüğü dinamik (değişken) ve etkileşimsel bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Özbek, 2013; Tosun, 2018). Bu süreçte etken bir rol üstelenen okur, anlamı yaratmanın asıl unsuru olarak kabul edilmesi sebebiyle bu kuramda okurun metne ilişkin verdiği kişisel yanıtlardan oluşan tepkilerinin incelenmesine odaklanılmaktadır (Sipe, 2008). Ancak bu eylemde okur sadece metinle etkileşime geçerek anlamı inşa etmez, bu süreç yazar, okur, metin ve kültürel çevrenin birleşiminde okur tarafından inşa edilir (Demeny, 2012; Yekeler ve Ulusoy, 2017). Diğer bir ifadeyle metnin anlamlandırılması etkileşimli bir süreçte inşa edilmekte olup bu sürecin esas unsuru okurun verdiği tepki olarak kabul edilmektedir. Bu kurama göre bireye özgü ve benzersiz bir eylem olarak kabul edilen okuma sürecinin ürünü olan anlamın sadece metinde olduğu kabulü yerine asıl anlamın okurun özünde var olduğu görüşü hakimdir (Fish, 1970). Bu öngörü, Türk kültüründeki bir halk öğretisinde belirtilen "Hiç kimse sinesinde olmayan kitabı okuyamaz." sözüyle de örtüşmektedir. Okumanın temel unsuru ve anlamın asıl merkezi olarak kabul edilen okurun, kendindeki anlamı yaratması ve açığa çıkarması için dışsal etkenlerle (yazar, metin, okurlar ve sosyo-kültürel çevre) etkileşime girmesi gerekmektedir (Rosenblatt, 2005). Aslında temelde savunulan görüş bireyin kendinde var olan anlamı açığa çıkarabilmesi için bu anlamı dış gerçeklikle eşleştirmesinin gerekliliğidir. Başka bir deyişle okurun kendi anlamını yaratması için dış etkenler (metin, yazar, okurlar, sosyo-kültürel çevre) bir uyaran vazifesi görmekte ve okurun kendi gerçekliğini açığa çıkarma çabasına yardımcı olmaktadır (Holland, 1975). Bu çerçevede okur, anlamı inşa etmek için metinle etkileşime geçerek kendindeki anlamı yaratıp yapılandırarak açığa çıkarmaktadır. Böylelikle okuma süreci, okurun kendini gerçekliğini öğrenmesi ve kendi gerçekliğini keşfetme sürecine dönüşmektedir. Çünkü bu kuramın odak noktası okurun deneyimlerine odaklanıp inanç sisteminin nasıl oluşturulduğuna dikkat çekilerek okumanın gerçekleştirilmesidir (Tosun, 2018). Bu etkileşimde okur kendi gerçekliğine erişmek için en çok ilgi duyduğu şeyleri okumaya yönelmekte ve onlara dönük tepkiler vermektedir. Bu durum da okurların büyük çoğunluğunun aşına oldukları metinleri seçip bunları okumaya dönük çabalarının da bir göstergesidir (Kelley ve Clausen-Grace, 2006). Temelde ifade edilen ise bireyin kendi genetik kodlamasındaki yapısıyla yani kendi gerçekliğiyle uyumlu olan metinlerle etkileşime geçmesi ve onlara tepki vermesi yani okuma ilgisinin bir sonucu olduğudur.

Okur tepki kuramında bütünüyle okurun merkeze alındığı bu yeni anlayışla anlamın oluşturulması, bireye özgü bir deneyim olarak tanımlanmakta ve bir metnin herkes tarafından farklı şekilde anlamlandırıldığı kabul edilmektedir. Okur, metne ilişkin tepki vererek okuma sürecine katılır ancak bu süreç basit ve doğrusal da değildir (Moreillon, 2007). Diğer bir ifadeyle farklı okurlar aynı metne farklı tepkiler verebilir çünkü metnin tek bir nesnel anlamı yoktur (Rosenblatt, 1978). Bu durum metinlerin çok anlamlılık özelliğinin bir sonucu olarak değerlendirilebilir (Bülbül, 2016) Diğer taraftan ise okurlar, metni kendi duygu ve düşüncelerine göre yorumladıkları için anlam göreceli ve özeldir (Demeny, 2012). Bunun yanı sıra aynı okurun bir metinden oluşturduğu anlam bir sonraki okumada da farklılaşabilmektedir. Bu durumun sebepleri arasında anlamın sonsuz oluşu ve sürekli yenilenen bir yapıya sahip olmasının yanı sıra okurun deneyimleri, okuma ortamı (bağlamı) ve hayata bakış açısı gibi birçok birleşendeki değişimin bir sonucu olarak da değerlendirilebilir (Uysal ve Ateş, 2020). Bu bilgilerden hareketle okur tepki kuramına göre okur-metin-bağlam (sosyokültürel ortam) unsurlarından birinin değişimiyle metne ilişkin okur tepkileri de değişmektedir (Rosenblatt, 1978). Okurun, metinle etkileşime girerek verdiği tepkiler yoluyla metni çözümleyip anlamlandırabilmesi ve bu anlam aracılığıyla kendi anlamını açığa çıkarıp inşa edebilmesi amaçlanmaktadır (Ulusoy, 2016).

Okurun düşünce ve duygularını içeren bireysel ve benzersiz bir deneyim olan okuma, amacına göre (Rosenblatt, 1983); bilgi amaçlı okuma ve estetik okuma olmak üzere iki kategoride değerlendirilmektedir (Rosenblatt, 2004). Bilgi amaçlı okuma; dikkatin okuma sonrasında metinden çıkarım yapma, metinden bir şeyler elde etmeye yönlendirildiği okuma türü iken estetik okuma dikkatin okuma sürecindeki deneyimlere odaklandığı, okumaya ilişkin tutumun geliştirildiği okuma türüdür (Rosenblatt, 2013'ten akt Esmer, 2019). Bilgi amaçlı okumada metindeki olgulara odaklanan bilişsel, mantıksal ve analitik bir süreç işletilirken estetik okumada ise okuyucunun duygu ve düşüncelerinin yani deneyimlerinin ön plana çıkarılarak metinle etkileşime girdiği bir süreç işletilir. Anlamın duygusal ve niteliksel boyutuna odaklanan estetik okumada amaç haz almak iken bilgi amaçlı okumada ise amaç bir konu hakkında bilgi edinilmesidir (Campell, 2011'den akt. Uysal ve Ateş, 2020; Esmer, 2019). Başka bir ifadeyle bilgi amaçlı okumada bilgi sadece yazarın metinde sunduğu şekliyle alınır, estetik amaçlı okumada ise bilgi, okurun duygu ve düşünceleriyle bir dönüşüme uğrayarak okur tarafından yeniden inşa edilir. Rosenblatt'a göre bu süreçte okur belli bir bilgiyi almak için dikkatini bilinçli olarak daraltır ve sadece metinden amaçladığı bilgiyi almaya odaklanır. Estetik okumada ise okur, zihninin ve duygularının açılımına izin vererek metinle hem bilişsel hem de duyuşsal olarak metinle etkileşime girer (Smith, 2017). Yani bilgi amaçlı okuma sürecinde okur metnin bilişsel, göndergesel, analitik, mantıksal ve niceliksel boyutlarıyla ilgilenirken estetik okumada ise duyuşsal ve duygusal yönleriyle ilgilenir (Smith, 2017). Çünkü bu süreçte okur, metindeki kişilere, metindeki duygulara, karakterleri anlamaya, metindeki olaylar ile kendi yaşamı arasında bağlantı kurup okumaya çalışırken bilişsel, deneyimsel ve çıkarımsal tepkiler ortaya koymaktadır (Esmer, 2019). Böylelikle okur, metinle etkileşime girerek kendi anlamını inşa ederken aynı zamanda kendi düşüncelerinin ve duygularının da farkına varır. Çünkü bu kurama göre okur, anlamı inşa ederken metni kendi deneyimleriyle birleştirerek kişisel duygu ve düşüncelerinden oluşan tepkiler vermektedir (Demeny, 2012; Karagöz, 2018; Tosun ve Doğan, 2020). Düşünceler bireyin dış dünyaya bakan yönünü temsil eden araçlar iken duygular iç dünyasını tanımaya yönelik araçlardır (Gürel, 2006). Düşünceyi destekleyen duyguların, düşünce ve davranışlar üzerinde etkili olabileceğine ilişkin kabulün (Lipman, 2003'ten akt. Yıldırım vd., 2021) yanı sıra duyguların da güçlendirilmiş düşünceler olduğu ve her duyguya binlerce düşüncenin kaynaklık ettiği öne sürülmektedir (Gürel, 2006). Eski paradigma duygulardan bağımsız bir akli ön plana alırken yeni paradigma zihin ve kalbin eş düzeyde etkileşiminde, duyguları zekice kullanmayı amaçlayan duygusal zekânın temsil ettiği becerilerin gelişimini amaçlanmaktadır (Goleman, 2004). Zihinle kalbin birlikteliği sağlanarak duygusal zekânın gelişiminin desteklenmesi, akıllı bir kalple duygusal okuryazarlık becerilerinin kullanımına evrilmekte (Steiner, 2014) ve böylece estetik amaçlı okuma gerçekleştirilmektedir.

Bireyin duygu, düşünce ve deneyimlerinin ön planda tutulduğu estetik amaçlı okumanın hedeflendiği bu teoride, Rosenblatt'a göre okuma türünün belirleyicisi, metnin türü değil okurun metnin nasıl okunması gerektiğine ilişkin seçtiği duruştur. Yani metinlerin kendileri ne bilgilendirici ne de estetik metin olmayıp metnin türünü ve okuma türünü belirleyen unsurun okuyucunun duruşu yani amacının olduğu kabul edilmektedir (Smith, 2017). Başka bir ifadeyle Rosenblatt, (2004) okuma türü, okurun metinden yararlanması, bu süreçteki seçici dikkati, okuma süreci ve sonucunda oluşturduğu kendine özgü cevaplara göre tanımlanmaktadır (Uysal ve Ateş, 2020). Orta düzeyli okurlar bu türlerden birini seçerken üst düzey okurlar ise okuma amaçlarına göre aynı metin üzerinde her iki okuma türünden de etkin bir şekilde yararlanarak okuma türleri arasında geçişlerle anlamı inşa edebilmektedirler (Smith, 2017). Bu teoride amaçlanan estetik okuma, üst düzey anlama becerileri ile pozitif yönlü ilişkili olmakla birlikte (Cox ve Many, 1992; Esmer, 2019) bu süreçte verilen estetik tepkiler ise bilgi verici tepkilere göre daha üst düzey anlamıyla sonuçlanmaktadır (Many, 2004). Nitekim anlamın inşa edilmiş sürecinde okuyucu tepkileri, okuduğunu anlamayı doğrudan ve anlamlı düzeyde yordamakta; okuduğunu anlama için gerekli olan metni bilgi edinme ya da estetik amaçlar için okumayı geliştirmektedir (Esmer, 2019). Çünkü öğrenciler metni kendi duygu, düşünce ve deneyimleriyle ilişkilendirdiklerinde yaşantılarıyla bağlantılar kurabilmekte ve metne dair yaptıkları kişisel yorumlarıyla metni daha iyi anlamlandırabilmektedir (Tosun ve Doğan, 2020). Bu sonuçlar okuyucu tepkilerinin okuduğunu anlamının bir bileşeni, kolaylaştırıcı bir unsur olduğuyula da açıklanabilir (Ulusoy, 2016; Willson, 2013). Çünkü bu kuram okurları, okuma materyaline cevap vermeye yönlendirerek onların metinle etkileşime geçmelerini sağlamaktadır (Chou, 2015). Çünkü okurlar metne ilişkin kişisel duygu ve düşüncelerini yansıtarak metindeki olaylarla yaşamları arasında bağlantı kurup metinden edindikleri deneyimlerle kendi deneyimlerini hayal güçleri yardımıyla birleştirmekte ve metinle bizzat etkileşimde bulunmaktadır (Karagöz, 2018). Bu yolla gerçekleştirilen estetik amaçlı okuma etkinlikleri de çocukların motivasyonlarını artırmaktadır (Lee,

2013). Çocuklarda okuma zevkinin ve alışkanlığının geliştirilmesi de ancak estetik amaçlı okumalarla gerçekleşmektedir (Rosenblat, 1994).

Çocuk edebiyatının didaktik bir yapıdan çocuğa görelik ilkelerine göre hareket eden bir anlayışa evrildiği günümüzde (Uğurlu, 2010) farklı metin türlerinin okur merkezli bir yaklaşımla ele alınması (Onarıcıoğlu, 2020) ve okurların tepkilerinin dikkate alındığı bir çocuk edebiyatı oluşturulması bir gerekliliğe dönüşmüştür (Çevik ve Müldür, 2019). Okur tepki çalışmaları öğrencilerin okuma zevkleri ve tarzlarını öğrenmeye yardımcı olmakla birlikte öğrencilerin ilgilerini çekecek alternatif kitaplar bulma ve yaşam boyu okurlar olma yolunda onlara önemli katkılar sağlamaktadır (Ulusoy, 2016). Okuma zevk ve alışkanlığının yanında düşünme ve anlama becerilerinin geliştirilmesi için de okur tepkilerinin daha iyi anlaşılması ve bu konuda daha fazla çalışma yapılması gereklidir (Ateş ve Aktaş, 2020; Karagöz, 2018; Tosun ve Doğan, 2020). Çocuk edebiyatı alanında üretilen metinlerin asıl muhatabı çocuklar olup onların bu eserlere dönük tepkileri merkezde yer alsa da (Ulusoy, 2016) eğitim sürecinde okuma zevk ve alışkanlığının kazanılması ve kitaplara yönlendirici rolleriyle Türkçe öğretmenleri de bu kitapların muhatapları arasındadır. Okur tepkilerinin belirlenmesi öğretmenler için de öğrencilere uygun kitapların seçilmesinde rehberlik etmekte; öğrencilerin en etkili, ilgi çekici ve gelişimlerine en uygun kitapları seçmeleri, okumayı sevmeleri açısından olumlu etkiler oluşturmaktadır (Tosun ve Doğan, 2020). Yapılan incelemeler sonucunda ise okur tepkilerini belirlemeye yönelik araştırmaların ilkökul (Ateş ve Aktaş, 2020; Ulusoy, 2016; Tosun ve Doğan, 2020) Yekeler ve Ulusoy, 2017) ve ortaokul (Çevik ve Müldür, 2019; Karagöz, 2018; Uysal ve Ateş, 2020) öğrencileriyle sınırlı olduğu Türkçe öğretmenleri ya da Türkçe öğretmeni adaylarıyla ilgili herhangi bir çalışma yapılmadığı tespit edilmiştir. Bu araştırmada Türkçe öğretmeni adaylarının okur tepki kuramının işleyişini kavrayarak hem kişisel hem de mesleki yaşamlarındaki deneyimlerini artırarak bu kurama dönük farkındalıklarını geliştirmek için Gökte Biri Var adlı çocuk kitabına ilişkin okur tepkilerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç çerçevesinde Uysal ve Ateş (2020) ile Ulusoy'un (2016) çalışmalarından uyarlanarak hazırlanan araştırma soruları şunlardır:

1. Türkçe öğretmeni adaylarının Gökte Biri Var adlı kitaba verdikleri tepkiler (metin ve okur merkezli) nelerdir?
2. Türkçe öğretmeni adaylarının Gökte Biri Var adlı kitaba verdikleri tepkilerin (metin ve okur merkezli) dağılımı nasıldır?
3. Gökte Biri Var adlı kitaptaki kahramanlar Türkçe öğretmeni adaylarına kimleri hatırlatmıştır?
4. Gökte Biri Var adlı kitaptaki kahramanların Türkçe öğretmeni adaylarına hatırlattığı kişilerin benzetilme yönleri nelerdir?
5. Türkçe öğretmeni adayları Gökte Biri Var adlı kitaptaki kahramanlardan hangilerinin yerinde olmak istemişlerdir?
6. Türkçe öğretmeni adayları Gökte Biri Var adlı kitaptaki kahramanların yerinde olmayı isteme sebepleri nelerdir?
7. Türkçe öğretmeni adayları bu kitaptan hangi mesajları çıkarmışlardır?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Nitel araştırma yöntemiyle gerçekleştirilen bu araştırmada durum çalışması deseni kullanılmıştır. Bu desende bir durum hakkında çoklu bilgi kaynaklarıyla detaylı ve derinlemesine bilgi toplanılması ve durumun en ince ayrıntılarıyla betimlenerek güncel bir olgunun gerçek bağlamında incelenmesi amaçlanmaktadır (Merriam, 2018; Yin, 2003). Durum çalışmasında, değişkenler arasındaki sebep-sonuç ilişkileri, genelleme yapılmadan mevcut durumdan bir kesit olarak durum ayrıntılı bir şekilde yansıtılır (Creswell, 2013). Böylelikle bireysel deneyimler, küçük grup davranışları, uygulama süreçleri, okul performansı, kişiler arası ilişkiler gibi gerçek yaşam durumları bütünsel bir yaklaşımla ele alınır (Yin, 2013). Eğitsel durum çalışmalarında grup olarak bir sınıftaki öğrenciler, aynı sınıf düzeyinde eğitim veren öğretmenler vb. olabilmektedir (McMillan, 2004). Bu araştırmada Gökte Biri Var adlı kitabın Türkçe öğretmeni adayları tarafından verdikleri tepkilerin Rosenblatt (1978) tarafından geliştirilen okur-tepki teorisine göre incelenmesi amaçlanmıştır. Rosenblatt'a (1978) göre okuma bilgi amaçlı ve estetik amaçlı olmak üzere iki amaçla gerçekleştirilir. Eğer okur bilgi amaçlı bir okuma yaparsa daha çok metin merkezli, estetik amaçlı okuma yaparsa okur merkezli olarak tepkiler vermektedir. Böylelikle Türkçe öğretmeni adaylarının ne tür tepkiler verdikleri belirlenerek öğretmen adaylarının Rosenblatt'ın (1978) okur tepki teorisinde ortaya koymuş olduğu iddialar test edilerek okuma tepkileri belirlenmiştir.

Çalışma Grubu

Bu araştırmada çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemi kullanılmıştır (Merriam, 2018). Nicel araştırmalara göre daha küçük örneklerle çalışılan nitel araştırmalarda katılımcılar belli bir durum, olgu vb. hakkında detaylıca bilgi edinmek için amaçlı olarak belirlenir (Patton, 2014). Bu örneklemede en hızlı ve en ekonomik şekilde araştırmanın örnekleme ulaşılması amaçlandığından kolay ulaşılabilir durum örnekleme tercih edilmiştir. Bu amaçla belirlenen çalışma grubu Türkiye'nin kuzeyindeki bir üniversitenin Türkçe öğretmenliği Lisans Programında 2. sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarından oluşmaktadır. Katılımcıların demografik özellikleri incelendiğinde 35'i (%77.77) kadın, 10'u (%22.22) erkektir.

Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması

Bu araştırmanın verilerinin toplanması için Türkçe öğretmeni adaylarının Gökte Biri Var adlı kitaba yönelik tepkilerini alabilmek amacıyla şu aşamalar takip edilmiştir: Öncelikle kitap öğretmen adayları tarafından etkileşimli okuma yöntemine göre okunmuştur. Okuma işleminin ardından yaratıcı okuma dosyasındaki sorular tüm katılımcılarla beraber etkileşimli olarak yapılmış olup bu süreç 180 dakika sürmüştür. Son aşamada ise okur tepkileri yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla yazılı olarak toplanmıştır. Bu doğrultuda Ulusoy'un (2016) Hancock'tan (2008) uyarlayıp geliştirdiği açık uçlu sorulardan oluşan dört soruluk bu formun Uysal ve Ateş (2020) tarafından yeniden yapılandırılan şekli kullanılmıştır. Formun ilk şeklinde; estetik (Bu kitap kendini nasıl hissetmeni sağladı?), deneysel (Bu kitap ve kitabın karakterleri sana başka bir kitabı hatırlattı mı? Hatırlattıysa hangi kitabı?), yorumlayıcı (Bu kitapta senin için hangi mesajlar veya anlamlar var?) ve bilişsel (Eğer kitaptaki karakterlerden biri olmak isteseydin hangisini seçerdin ve neler yapmak isterdin?) kategorileri kapsayan dört soru yer almaktadır. Uysal ve Ateş (2020) tarafından yapılan alan yazın taraması sonucunda bu soruların doğrudan okur merkezli cevaplar vermeye yönelteceği fikrinden hareketle estetik tepkileri belirlemeye yönelik sorular çıkarılmıştır. Bu soruların çıkarılmasının ardından katılımcıların kitaba yönelik tepkilerini belirlemek amacıyla deneysel (örn., kitap karakterlerinin kendilerine kimi, neyi nasıl hatırlattığına), bilişsel (örn, kitap karakterlerinden hangisinin yerinde olmak istediklerine veya karaktere ne gibi tavsiyelerde bulunmak istediklerine) ve yorumlayıcı (örn, kitaptan kendilerine nasıl bir mesaj çıkarttıklarına) türde sorulardan oluşan yeni bir form geliştirilmiştir. Bu veri toplama aracının geçerliliği için uzman görüşüne başvurulmuştur. Alan uzmanlarının görüşleri doğrultusunda oluşturulan formun üç öğrenciyle pilot uygulaması yapılmıştır. Bu uygulama sonrasında da form; amaca uygun, dil ve anlaşılabilirlik açısından test edilmiştir.

Araştırmada Türkçe öğretmeni adaylarının çocuk kitabına yönelik yazılı görüşlerinden oluşan okur tepkilerini belirlenmesi amacıyla Yaratıcı Okuma Dizisinin ilk kitabı olan Sevim Ak'ın (2009) Gökte Biri Var adlı çocuk kitabı kullanılmıştır. Yaratıcı okuma dizisi öğrencilere okumayı sevdirmek, okumanın etkin ve yaratıcı bir eylem olduğunu göstermek amacıyla hazırlanmış bir seridir. 2006 yılında yazılan kitap Behiç Ak tarafından resimlenmiş ve Toroslu Kitaplığı Yayınları tarafından basılmıştır. İki bölümden oluşan kitabın ilk bölümü 54 sayfalık hikâyeden oluşmaktadır. İkinci bölümde ise Nihal Kuyumcu tarafından hazırlanan 36 sayfalık Yaratıcı Okuma Dosyası yer almaktadır. Bu dosya kitabın daha iyi anlaşılması, sorunların belirlenip çözümlenmesi, okunulanlarla yaşam arasında bağ kurulması ve kitabın ötesinin düşleyerek kitabın içeriğinin yeniden üretilmesi sağlayacak etkinliklerden oluşmaktadır. Gökte Biri Var adlı eser Dr. Öğr. Üyesi Zeki Gürel tarafından hazırlanan ve Bilge Dergisi'nde yayımlanan "Çocuk Kitaplarını İnceleme ve Değerlendirme Planı"na göre incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda dili ve içeriğiyle 9-12 yaş arasındaki çocuklar için uygun olduğuna karar verilen kitabın çocukların hayal güçlerini geliştirip ve düşüncelerini zenginleştiren, sorgulatan yapısıyla çocuklar tarafından zevkle okunabilecek bir macera kitabı olarak tanımlanmıştır. Kitapta bir mahallede yaşanan değişim konu edilmektedir. Hikâyenin başkahramanı Güneş adında bir kız çocuğu, Güneş'in annesi, anneannesi, arkadaşları ve teldeki garip adam ile Susam adlı kızıdır. Çocuklar için yazılmakla birlikte daha çok yetişkin dünyasındaki problemleri konu alan kitapta mahallede bir gün tellerde yaşayan bir adam belirmesiyle ekseninde gelişen olaylar anlatılmaktadır. Günlük yaşamın karmaşasından yorulmuş teldeki bu garip adamın günlük yaşamın hızı ve karmaşası içerisinde kaybolup giden mahalledeki insanlara yaşamın güzelliklerini fark ettirmeye çalışması anlatılmaktadır. Kitapta teldeki garip adam yoluyla televizyon, reklamlar ve dizilerin insan üzerindeki etkileri üzerinden okuyucular yaşamı sorgulamaya davet edilmektedir.

Verilerin Analizi

Nitel araştırmalarda verilerin analizi elde edilen veri yığınına gözlemlenmek ve tümevarımsal bir yaklaşımla bunları organize ederek anlaşılabilir bir düzene ulaşma süreçlerinden oluşur (Creswell, 2017). Araştırmadan elde edilen verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz ve içerik analizi kullanılmıştır. Betimsel analizde, veriler önceden belirlenen temalar altında betimsel bir yaklaşımla ve derin bir işleme tabi tutularak sunulmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Araştırmada Türkçe öğretmen adaylarının Gökte Biri Var adlı kitaba yönelik okur tepkilerinin değerlendirilmesinde betimsel analiz kullanılmıştır. Okur tepkilerinin analizinde Wollman-Bonilla ve Werchadlo (1995) tarafından geliştirilen ve Ulusoy (2016) tarafından düzenlenen kategoriler çerçevesinde analiz edilmiştir. Bu analiz sonrasında oluşturulan kategori ve temaların frekans ve yüzde değerleri tablolatırılmıştır. Verilerin desteklenmesi için kategorilere ait öğretmen adaylarının verdikleri cevaplardan örnek alıntılar sunulmuştur. Metin merkezli ve okur merkezli olmak üzere iki başlık altında değerlendirilen bu kategoriler ve alt temaları şunlardır:

Metin merkezli cevaplar

1. Hikâyeyi yeniden anlatma
2. Karakterleri anlama
3. Soru sorma
4. Tahmin etme
5. Ana fikir

Okur merkezli cevaplar

1. Kişisel tepki (düşünceler ve hisler)
2. Hikâye ile deneyimleri arasında bağlantı kurma
3. Hikâyedeki olaylara katılma isteği

Öğretmen adaylarının araştırmada sorulan soruların her biri de ayrı ayrı analiz edilerek ayrı temalar altında değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmede ise içerik analizi kullanılmıştır. Bu analiz tekniğinde dilsel materyalin belli kavram ve temalar çerçevesinde kodlanarak anlaşılabilir bir sistemle sunulduğu bu çözümlenme yönteminde, verilerin analizi; 1) verilerin kodlanması, 2) temaların bulunması, 3) kod ve temaların düzenlenmesi, 4) bulguların tanımlanması ve yorumlanması olmak üzere dört aşamada gerçekleştirilmiştir (Patton, 2002; Tavşancıl ve Aslan, 2001). Analizlere ilişkin her bir tema ve oluşturulan kodlar AMOS programı kullanılarak şekiller halinde düzenlenmiş ve yüzdelik değerleriyle birlikte öğretmen adaylarının görüşleriyle desteklenerek sunulmuştur.

Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmada verilerin geçerliğini sağlamak için üçgenleme tekniği kullanılmıştır. Bu teknikte iki ya da daha fazla araştırmanın birbirlerinden bağımsız olarak verileri analiz ederek nitel bulguların karşılaştırılması esasına dayanan analizci üçgenleme tekniğinden yararlanılmıştır (Merriam, 2018; Patton, 2014). Bu teknikte elde edilen bulguların geçerliğini sağlamak için araştırma dışından iki bağımsız uzmanın analiz etmesi ve karşılaştırması sağlanmıştır. Araştırmacı ve alan uzmanlarının birbirinden bağımsız olarak yaptıkları puanlamaların tutarlılığı “görüş birliği” / “görüş ayrılığı” şeklinde işaretlemelerle değerlendirilmiştir. Araştırmacı ya da alan uzmanı tarafından çelişkiye düşülen değerlendirmelerde diğer puanlayıcının görüşü alınarak ortak fikir birliğine varılıp düzenlemeler sunulmuştur. Araştırmacı ve uzmanlar arasındaki görüş birliği ve ayrılıklarının, araştırmanın güvenilirliği üzerindeki etkisi ve puanlamaya ilişkin yapılan kodlamada veri analizinin güvenilirliği; Miles ve Huberman'ın (1994) formülünden $[Görüş\ birliği / (Görüş\ birliği + Görüş\ ayrılığı) \times 100]$ yararlanılarak hesaplanmıştır. Bu inceleme sonucunda araştırmacı ve iki uzmanın görüşleri arasındaki uzlaşma (güvenirlik) %81 ve %87 olarak belirlenmiştir. Nitel araştırmalarda kodlayıcılar arasında en az %70 düzeyinde güvenilirlik yüzdesine ulaşılması gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu oran kodlayıcılar arasında yüksek bir tutarlılık sağlanıp bu tutarlığın güvenilir olduğunu göstermektedir. Araştırmanın güvenilirliğini artırmak amacıyla da verilerin analiz sürecinde iki araştırmanın da görüşlerine başvurularak, tutarlılıklar ve çelişkilere dayalı olarak ortaya çıkan farklılıklar değerlendirilerek temalar ortaya konulmuştur. Araştırmanın dış geçerliliğini artırmak amacıyla da doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

Etik Kurul Beyanı

Kurul Adı: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu
Karar Tarihi: 30.03.2023
Belge Numarası: 2023/125

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, Türkçe öğretmeni adaylarının Gökte Biri Var adlı kitaba yönelik okur tepkileri metin merkezli ve okur merkezli olmak üzere iki kategori altında öğretmen adaylarının görüşleriyle desteklenerek sunulmuştur. Bununla birlikte öğretmen adaylarına kahramanların hatırlattığı kişiler, hatırlattığı kişilerin benzetilme yönleri, kitapta yerinde olmayı istedikleri kahramanlar ve bu kahramanların yerinde olmayı isteme sebepleri ile kitaptan çıkardıkları dersler ayrı temalar altında toplanmış ve öğretmen adaylarının görüşleriyle desteklenerek sunulmuştur.

Okur Tepkileri: Metin Merkezli ve Okur Merkezli Cevapların Dağılımı

Türkçe Öğretmeni Adaylarının Gökte Biri Var Adlı kitaba verdikleri metin merkezli ve okur merkezli yazılı tepkilerine ilişkin bulgular Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1: Türkçe Öğretmeni Adaylarının Gökte Biri Var Adlı Kitaba Verdikleri Okur Tepkileri

Gökte Biri Var	f	%
Metin Merkezli Cevaplar	116	35.15
Hikâyeyi yeniden anlatma	5	1.51
Karakterleri anlama	39	11.81
Soru sorma	22	48.88
Tahmin etme	4	8.88
Ana fikir	59	17.87
Okur Merkezli Cevaplar	214	64.84
Kişisel tepki (düşünceler ve hisler)	86	26.06
Hikâye ile deneyimleri arasında bağlantı kurma	80	24.24
Hikâyedeki olaylara katılma isteği	48	14.54
Toplam	330	100

Tablo 1’de Türkçe öğretmeni adaylarının “Gökte Biri Var” adlı kitaba verdikleri yazılı tepkiler incelendiğinde, katılımcıların %35.15’inin metin merkezli, %64.84’ünün okur merkezli cevaplar verdiği görülmektedir. Metin merkezli cevaplar incelendiğinde %1.51’inin hikâyeyi yeniden anlatma, %11.81’inin karakterleri anlama, %48.88’inin soru sorma, %8.88’inin tahmin etme, %17.77’sinin ana fikri belirlemeye yönelik tepkiler verdikleri belirlenmiştir. Okur merkezli cevaplar incelendiğinde ise %26.06’sının kişisel tepkiler (düşünceler ve hisler), %24.24’ünün hikâye ile deneyimleri arasında bağlantı kurmaya yönelik tepkiler, %14.54’ünün hikâyedeki olaylara katılma isteğine yönelik tepkiler verdikleri belirlenmiştir.

Türkçe öğretmeni adaylarının okur merkezli tepkilerine (hikâyeyi yeniden anlatma, karakterleri anlama, soru sorma, tahmin etme, ana fikir) ilişkin görüşlerinden bazıları şunlardır:

Hikâyeyi Yeniden Anlatma

Kitabı okuduğunuzda ilk olarak Güneş ve anneannesi sebebiyle sıcak bir mahalle havası alıyorsunuz. Daha sonra teldeki adam sayesinde gelişecek olaylar hakkında merak duygunuz artıyor. Yardımcı karakterlerden Susam ile olayların çeşitlenmesi kitabın anlatmak istediklerini daha iyi yansıtıyor. Genel çerçevede bakacak olursak kitap altında sağlam mesajları olan benim de üzerinde epeyce düşündüğüm ve olay örgüleri arasında çözümlenmeler yaptığım sürükleyici bir kitap (K, 47).

Karakterleri Anlama

Susam olmak isterdim. Çünkü susam kendine çeki düzen vermeyen, kendi için bir şeyler yapmayan ve kendini geliştirmeyen bir kızdı. Daha sonra teldeki adam ile konuşması onu çok değiştirdi. Hayatımda böyle bir dokunuşu ile hayatıma yön verecek birisi olsun isterdim. Susam çok şanslı (K, 20).

Soru sorma

Kitabı okurken, insanın ve toplumun içindeki güzellikleri ancak Teldeki Adam gibi farklı bakış açılarına sahip bilge kişilerin ortaya çıkarabildiğini düşündüm sürekli. Ne çok ihtiyaç var dünyamızda ve ülkemizde bu sıra dışı, içtenlikli, çılgın, öncü ve özgür insanlara? (K, 37).

Tahmin Etme

Bir dönem ben de tıpkı Susam gibi olduğumu hatırlıyorum. Henüz yirmili yaşlarda idim. Kendi kendime çok konuşuyordum. Bazen bir ağaç ile bazen bir nesne ile konuşuyordum. Bu o zamanlar çok garip geliyordu. Fakat

şimdi her şeyin adeta bir can taşıdığı ve kırıldığını düşünüyorum. Hayatın hiçbir şeyi israf etmenin doğru olmadığını her zerrenin kıymetinin olduğunu ve bir emanet olduğunu bir gün bütün bunların hesabının olacağını farkına varmama vesile oldu. Böyle insanların kendi dünyalarında çok mutlu olduğunu düşünüyorum. Onların bu mutluluğu ben de yaşamak istiyorum. Maddeden sıyrılmış insanların hakiki zevki tattığını düşünüyorum. Ruhsal boyutta çok güzel duygular içinde olduklarına inanıyorum (K, 45).

Ana Fikir

Bu kitap bana öngörülerimi yıkmam konusunda ilham oldu. Aykırı düşünen insanların aslında değerli ve dikkate alınması gerektiğini öğrendim. Bize sıra dışı gelen şeylerin bazılarının hayatında normal olduğunu kabul etmemiz gerektiğini öğrendim. En önemlisi duygu ve düşüncenin uçsuz bucaksız bir derya olduğunun bilincine vardım. Hayal etmenin ne kadar hayati bir eylem olduğu ve hayalsiz bir dünyanın içinden çıkılmaz bir zindan olduğunun farkına vardım. Konfor alanının dışına çıkmayan insanların üretmekten yoksun ve eksik kaldığının ayrıca hayatın tadının farkına varmadığını ve anlamsız bir macera yaşadığını gördüm. Çevreye daha dikkatli bakmayı ve her şeyin bir mesaj olduğunu onu iyi okumam gerektiğini öğrendim (K, 43).

Kitabı okuduktan sonra herkesin kendince özel olduğunu ve her insanın kendine özel davranışı olduğunu ve bunu bizim için değiştirmek zorunda olmaması gerektiğini aynı zamanda dünyaya tek bir açıdan değil daha geniş açıdan ve farklı şekillerde bakılması gerektiğini söyleyebilirim (K, 24).

Türkçe öğretmeni adaylarının metin merkezli tepkilerine (kişisel tepki, hikâye ile kendi deneyimleri arasında bağlantı kurma, hikâyedeki olaylara katılma isteği ilişkin görüşlerinden bazıları şunlardır:

Kişisel Tepki

Kaçırdığım şeyleri fark etmeme sebep olduğu için üzülmemi sağladı (K, 39).

Dünyaya daha farklı bir gözle bakmam gerektiğini ve her şeyin dışarıdan görüldüğü gibi olmadığını anladım (K, 2).

Aslında dünya çok güzel, insanlar da öyle sadece bakış açımı değiştirmem gerekti ve aslında her insan, karşına çıkan her şey bir işaret, bir şey öğretmek için karşına çıkıyor. Bu açıdan baktığımda evren seni yönlendiriyor, gözlükleri çıkarırsam (K, 17).

Hikâye ile Kendi Deneyimleri Arasında Bağlantı Kurma

Genel olarak günümüz insanını yansıtıyor. Çünkü hepimiz bir kaos içindeyiz sonu olmadan koşturuyoruz. Sorgulamadan yaşıyoruz. Biz düşünmüyoruz, bizim için düşünülenleri yaşıyoruz. Kendimizin bile ne istediğini bilmeden yaşıyoruz. Etrafımızdaki çoğu şeyi görüp ama farkında olmadan yaşıyoruz. Televizyon, sosyal medya hayatımızın tamamı olmuş. Kendimizi olduğumuzdan farklı göstermeye çalışıp oraya göre yaşıyoruz (K, 3).

Hikâyedeki Olaylara Katılma İsteği

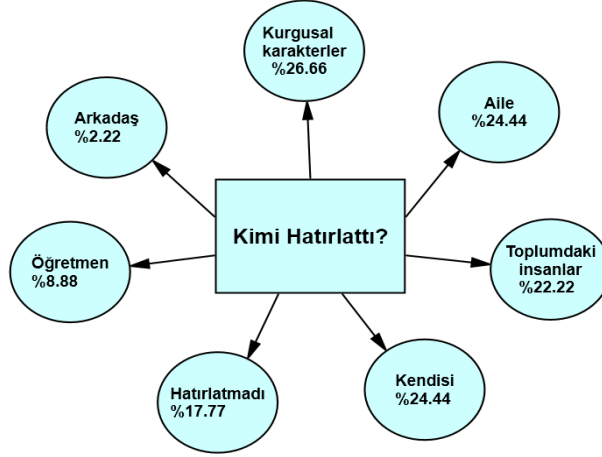
Gökteki adam olmak isterdim ben de onun gibi bilge, farkında biri olsaydım etrafımdakileri uyandırmak isterdim. Onlara farkındalık kazandırmak isterdim (K, 3).

Teldeki adamın yanına çıkmak onun gibi özgürce içimden geçenleri dile getirip diğer insanların dikkatlerini çekerken aynı zamanda da düşünmelerine vesile olmak isterdim (K, 35).

Gökte Biri Var Kitabındaki Kahramanların Hatırlattığı Kişilere İlişkin Bulgular

“Gökte Biri Var” adlı kitabın kahramanlarının Türkçe öğretmeni adaylarına kimleri hatırlattığına ilişkin bulgulara Şekil 1’de yer verilmiştir.

Şekil 1: Kitap Kahramanlarının Türkçe Öğretmeni Adaylarına Hatırlattığı Kişiler

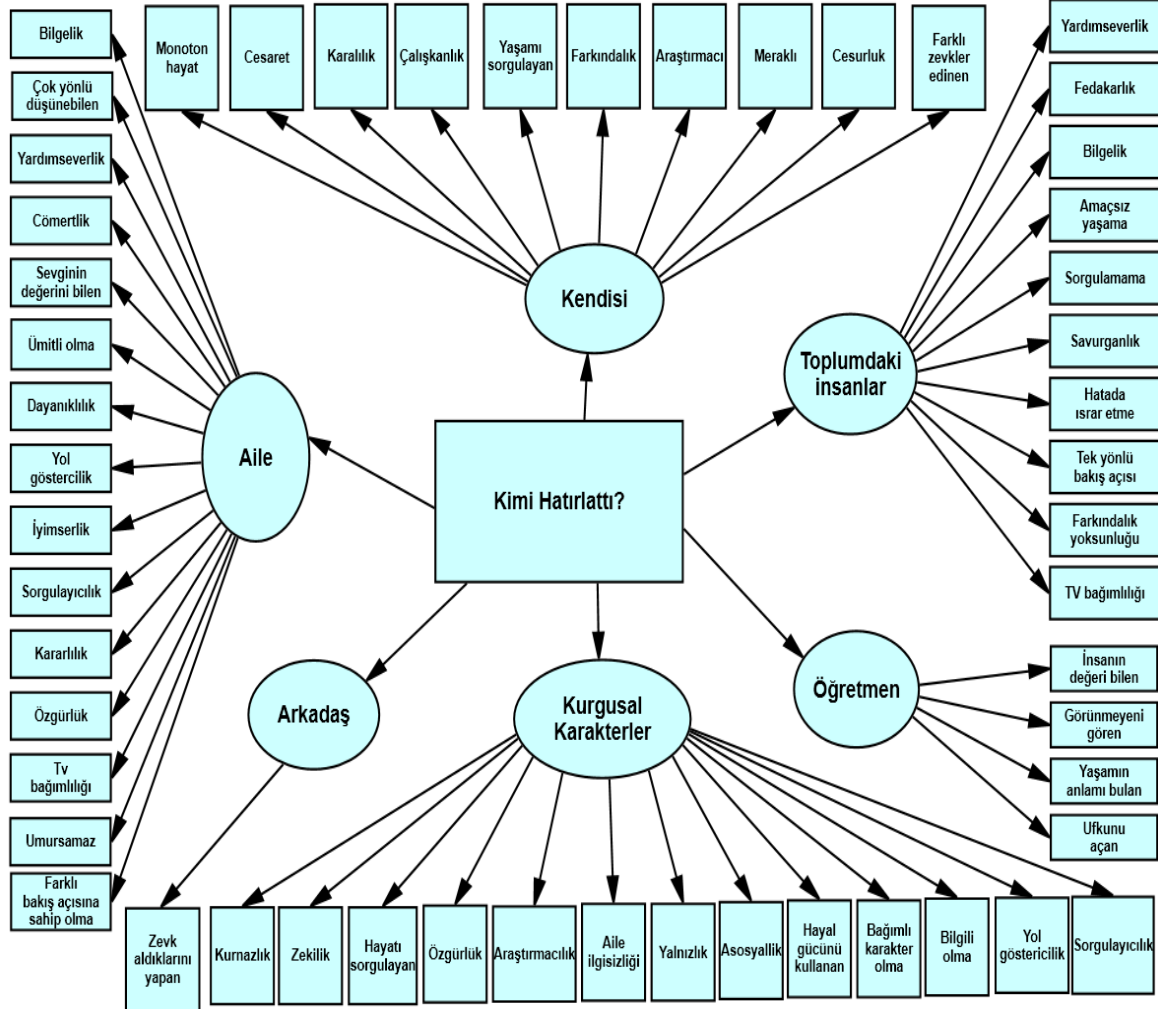

Şekil 1’de Türkçe öğretmen adaylarının okur tepkileri incelendiğinde; kitap kahramanlarının %26.66’sı kurgusal karakterleri, %24.44’ünün ailesini, %24.44’ü kendisini, %22.22’si toplumdaki insanları, %17.77’si kimseyi hatırlatmadığını, %8.88’i öğretmenini, %2.22’si ise arkadaşını hatırlattığını belirtmiştir.

Gökte Biri Var Kitabındaki Kahramanların Hatırlattığı Kişilerin Benzetilme Yönlerine İlişkin Bulgular

“Gökte Biri Var” adlı kitabın kahramanlarının Türkçe öğretmeni adaylarına hatırlattığı kişilerin benzetilme yönlerine ilişkin bulgulara Şekil 2’de yer verilmiştir.

Şekil 2: Kitaptaki Kahramanların Türkçe Öğretmeni Adaylarına Hatırlattığı Kişilerin Benzetme Yönleri

Şekil 2’de Türkçe öğretmeni adaylarının kahramanların hatırlattığı kişileri kurgusal karakterlere benzetme yönleri incelendiğinde; zevk aldıklarını yapma, kurnazlık, zekilik, hayatı sorgulama, özgürlük, araştırmacılık, aile ilgisizliği, yalnızlık, asosyallik, hayal gücünü kullanma, bağımlı karakter olma, bilgili olma, yol göstericilik, sorgulayıcılık açısından benzettikleri belirlenmiştir.

Türkçe öğretmeni adaylarının kendilerine benzetme sebepleri incelendiğinde; monoton hayat, cesaret, kararlılık, çalışkanlık, yaşamı sorgulama, farkındalık, araştırmacılık, meraklılık, cesurluk açısından benzettikleri belirlenmiştir.

Ailelerine benzetme sebepleri ise; bilgelik, çok yönlü düşünebilme, iyimserlik, yardımseverlik, cömertlik, sevginin değerini bilme, ümitli olma, yol göstericilik, iyimserlik, sorgulayıcılık, kararlılık, özgürlük, TV bağımlılığı, umursamazlık, farklı bakış açısına sahip olma açısından benzetmişlerdir.

Toplumdaki insanlara benzetme sebepleri incelendiğinde yardımseverlik, fedakarlık, bilgelik, amaçsız yaşama, sorgulamama, savurganlık, hatada ısrar etme, tek yönlü bakış açısı, farkındalık yoksunluğu, TV bağımlılığıdır.

Arkadaşlarına zevk aldıklarını yapan olma yönünden benzetirken öğretmenlerine insanın değerini bilen, görünmeyeni gören, yaşamın anlamını bulan, ufkunu açan olma açısından benzettikleri söylenebilir.

Türkçe öğretmeni adaylarının bu karakterleri benzetme yönlerine ilişkin görüşlerinden bazıları şunlardır:

Özellikle kitapta vurgulanan televizyon esareti konusunda çağımızda çok fazla mağdur var. Ev kadınları sırf saçma bir gündüz kuşağı programını izlemek için çalan kapıyı bile açmıyor, evde yokmuş gibi davranıyorlar. Konuşulanların tek kelimesini kaçırmak istemiyorlar. Küçük çocuklar sessiz dursun diye telefon bağımlısı yaptılar çocuklarını. Bunlardan da bolca var etrafta. Sürekli kitap okumalarını tavsiye etmeme rağmen değişiklik yok (K, 14).

Bir dönem ben de tıpkı Susam gibi olduğumu hatırlıyorum. Henüz yirmili yaşlarda idim. Kendi kendime çok konuşuyordum. Bazen bir ağaç ile bazen bir nesne ile konuşuyordum. Bu o zamanlar çok garip geliyordu. Fakat şimdi her şeyin adeta bir can taşıdığı ve kırıldığını düşünüyorum (E, 6).

Genel olarak günümüz insanını yansıtıyor. Çünkü hepimiz bir kaos içindeyiz sonu olmadan koşturuyoruz. Sorgulamadan yaşıyoruz. Biz düşünmüyoruz, bizim için düşünülenleri yaşıyoruz. Kendimizin bile ne istediğini bilmeden yaşıyoruz. Etrafımızdaki çoğu şeyi görüp ama farkında olmadan yaşıyoruz. Televizyon, sosyal medya hayatımızın tamamı olmuş. Kendimizi olduğumuzdan farklı göstermeye çalışıp oraya göre yaşıyoruz (K, 3).

Güneş karakterini biraz kendime benzetiyorum. Çünkü kendisi hikâyede çok meraklı ve etrafındakileri sorgulayan bir tip olarak verilmiştir. Bende böyle biri olduğumu düşünüyorum. Çünkü etrafımda küçük bir olay bile olsa onun üzerinde düşünür ve sorgularım (K, 6).

Bana kendimin ne kadar içimden uzaklaştığımı anımsattı. Kendim gibi yaşamıyormuşum (K, 8).

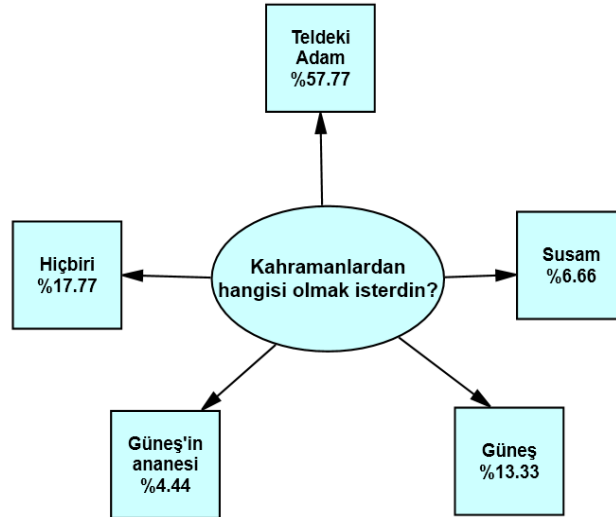
Çok sevdiğim, değerli bir hocam vardı. Onu bana hatırlattı. Bana ‘İnsan gönüldür, gönül’ derdi. Bunu çok düşündüm ve anladım ki insan gönüldür. Ne kıyafeti ne dış görünüşü ne dini ne dili insan insandır aslında. Sadece insan olamayınca insana gönülden ibaret olduğunu anlayamıyor insan (K, 17)

Kendimi teldeki adam gibi hissettim. Günlük hayatın monoton ilerlemesinden yorulmuş (K, 22).

Gökte Biri Var Kitabında Yerinde Olmayı İstedikleri Kahramanlara İlişkin Bulgular

Türkçe öğretmeni adaylarının “Gökte Biri Var” adlı kitapta yerinde olmayı istedikleri kahramanlara ilişkin bulgulara Şekil 3’te yer verilmiştir.

Şekil 3: Türkçe Öğretmeni Adaylarının Kitapta Yerinde Olmayı İstedikleri Kahramanlar

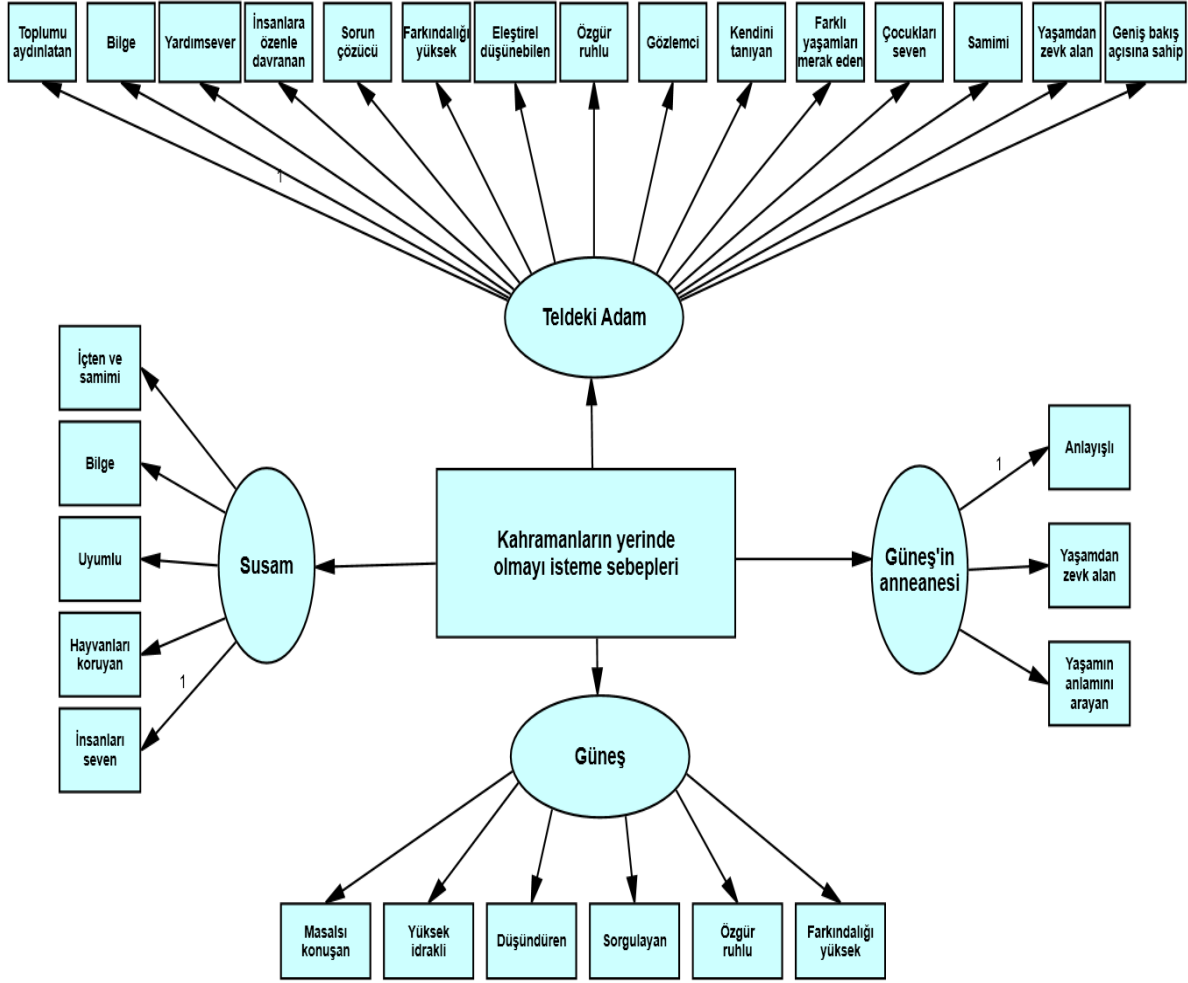

Şekil 3’teki okur tepkileri incelendiğinde; %57.77’sinin Teldeki Adam, %17.77’sinin hiçbiri, %13.33’ünün Güneş, %6.66’sının Susam ve %4.44’ünün Güneş’in anneannesinin yerinde olmak istediği söylenebilir.

Gökte Biri Var Kitabında Kahramanların Yerinde Olmayı İsteme Sebeplerine İlişkin Bulgular

Türkçe öğretmeni adaylarının “Gökte Biri Var” kitabındaki kahramanların yerinde olmayı isteme sebeplerine ilişkin bulgulara Şekil 4’te yer verilmiştir.

Şekil 4: Türkçe Öğretmeni Adaylarının Kitaptaki Kahramanların Yerinde Olmayı İsteme Sebepleri

Şekil 4'te kahramanların yerinde olma sebepleri incelendiğinde; Teldeki Adam'ın yerinde olmayı isteme sebeplerinin toplumu aydınlatan, bilge, yardımsever, insanlara özenle davranan, sorun çözücü, eleştirel düşünebilen, özgür ruhlu, gözlemci, kendini tanıyan, farklı yaşamları merak eden, çocukları seven, yaşamdan zevk alan, geniş bakış açısına sahip biri olması sebebiyle olduğu görülmüştür.

Güneş'in yerinde olma sebepleri; masalsı konuşan, yüksek idrakli, düşündürücü, sorgulayan, özgür ruhlu, farkındalığı yüksek biri olması sebebiyledir.

Susam'ın yerinde olma sebepleri; içten ve samimi, bilge, uyumlu, hayvanları koruyan ve insanları seven biri olması sebebiyledir.

Güneş'in anneanesi yerinde olma sebepleri ise anlayışlı, yaşamdan zevk alan, yaşamın anlamını arayan biri olması sebebiyledir.

Türkçe öğretmeni adaylarının "Gökte Biri Var" kitabındaki kahramanların yerinde olmayı isteme sebeplerine ilişkin görüşlerden bazıları şunlardır:

Teldeki adam olmak isterdim. Teldeki adam mutlu, yaşamayı bilen, eğlenmekten zevk alan biridir. Yardımseverdir ve çocuklarla arası iyidir. Bu karakteri kendime çok yakın buldum. (K, 9).

Ben bu kitapta kendimi susam karakterine benzetiyorum bende tıpkı onun gibi kolay uyum sağlayamam ve bu sebepten sosyalleşme açısından sorunlar yaşıyorum. (K, 32).

Tartışmasız teldeki adam olmak isterdim. Çünkü dediğim gibi ben de arada oturup hayatım üzerine düşünmeyi çok seviyorum ama bunu devam ettiremiyorum. Onun bu konuda çok iyi olduğunu düşünüyorum. (K, 33).

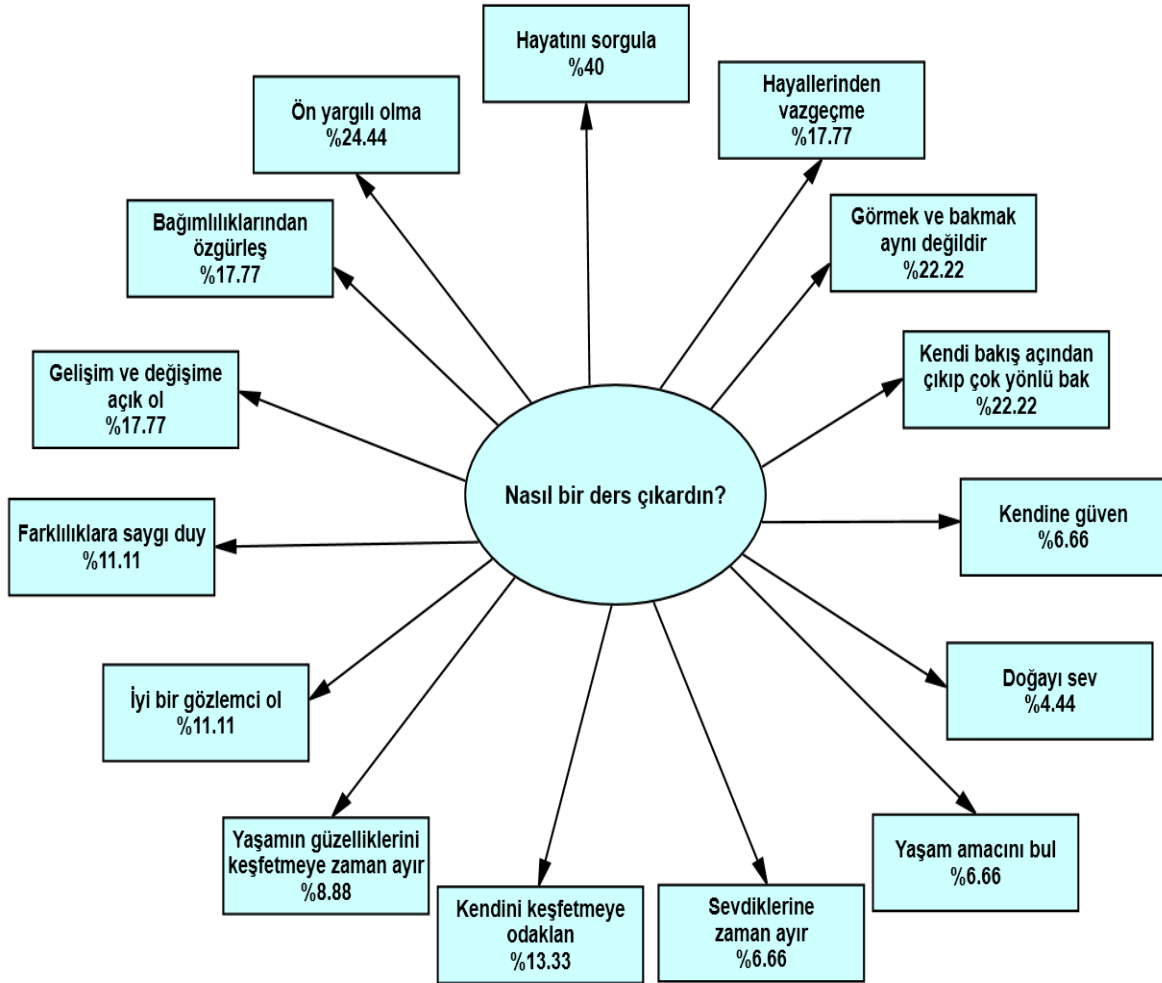
Kitabı okurken, insanın ve toplumun içindeki güzellikleri ancak Teldeki Adam gibi farklı bakış açılarına sahip bilge kişilerin ortaya çıkarabildiğini düşündüm sürekli. Ne çok ihtiyaç var dünyamızda ve ülkemizde bu sıra dışı, içtenlikli, çılgın, öncü ve özgür insanlara? (K, 35).

Teldeki adam olmak isterdim. İnsanlar düşüncelerinin iyi yönde gelişebildiğini görmek, sorgulama sürecine başladıklarını fark edebilmek beni mutlu ederdi. Özgürce yaşamının, esir olmamanın onlara ne demek olduğunu fark ettirmeye çalışırdım. (K, 38).

Gökte Biri Var Kitabından Çıkarılan Derslere İlişkin Bulgular

Türkçe öğretmeni adaylarının “Gökte Biri Var” kitabından çıkardıkları derslere ilişkin bulgulara Şekil 5’te yer verilmiştir.

Şekil 5: Türkçe Öğretmeni Adaylarının Kitaptan Çıkardıkları Dersler

Şekil 5’te kitaptan çıkarılan dersler; %40’ı hayatı sorgula, %24.44’ü ön yargılı olma, %22.22’si görmek ve bakmak aynı değildir, kendi bakış açısından çıkıp çok yönlü bak, %17.77’si bağımlılıklarından özgürleş, gelişim ve değişime açık ol, hayallerinden vazgeçme, %13.33’ü kendini keşfetmeye odaklan, %11.11’i farklılıklara saygı duy, iyi bir gözlemci ol, %8.88’i yaşamın güzelliklerini keşfetmeye zaman ayır, %6.66’sı yaşam amacını bul, sevdiklerine zaman ayır, %4.44’ü ise doğayı sev olarak belirlenmiştir.

Türkçe öğretmeni adaylarının “Gökte Biri Var” kitabından çıkardıkları derslere ilişkin görüşlerden bazıları şunlardır:

Bu kitap bana öngörülerimi yıkmam konusunda ilham oldu. Çevreye daha dikkatli bakmayı ve her şeyin bir mesaj olduğunu onu iyi okumam gerektiğini öğrendim (E, 45).

İnsanları anlamadan, bilmeden eleştirmemeliyiz. Bir şey yapıyorsa mutlaka onda bir anlamı, yeri ve önemi vardır (K, 44).

Robotlaşma artık uyan gerçekleri gör (K, 1).

Dünyaya daha farklı bir gözle bakmam gerektiğini ve her şeyin dışarıdan görüldüğü gibi olmadığını anladım (K, 2).

Günümü boşa geçirdiğimi, 8 saatimi bir masanın başında çalışarak hayatı elimden kaçırdığımı, güneşi göremediğimi hatırlattı. Koşturmacalar içinde hayatın farkına varamıyoruz (K, 5).

Teldeki adam bakış açımı değiştirmişti. Konuşulanlardan çok konuşulmayanlar, görünenden çok görünmeyenler ilgimi çekmeye başlamıştı (K, 7).

Alışveriş yaparken diğer markalar yerine reklamlarda sık sık karşımıza çıkanları tercih etmemiz. Bizi yönlendirmelerine izin vermemiz (K, 9).

İnsanların gözünü açması gerek. Etrafına bir bakması gerek. Neyin içinde olduğumuzun farkına varamız gerek. Televizyon ve sosyal medyanın etkisinden çıkmamız gerek (K, 13).

Kimseye önyargılı olmamalıyız. İnsanların geçmişi ile şimdiki yaşayışlarını düşünüp bir yargıya varmalıyız (K, 11).

Bir şeyin farklı olması onun yanlış olduğu anlamına gelmez (K, 40).

Sorgulanmayan, tekdüze bir yaşamın hiçbir anlam ifade etmez (K, 27).

Benim için bu kitapta; hayatın inceliklerini, olaylara bakmayı değil olayları görmeyi başarabilen farklı bakış açılarına sahip kişilerin anlayabileceği mesajı bulunmaktadır. Bir de görmek ve görmemek arasındaki farkın nitelikleri (K, 19).

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu araştırmada Türkçe öğretmeni adaylarının Gökte Biri Var adlı çocuk edebiyatı eserine ilişkin okur tepkilerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda Türkçe öğretmeni adaylarının esere ilişkin verdikleri tepkilerin büyük çoğunluğunun okur merkezli tepkiler olduğu belirlenmiştir. Bu tepkilerin metin merkezli tepkilere göre daha çok olması öğretmen adaylarının duygusal olarak kitapla etkileşime girme oranlarının yüksek olduğunu göstermektedir. Diğer bir ifadeyle öğretmeni adayları bu kitabı estetik amaçlı okuma türü kullanarak okumuş ve metindeki karakterlerle etkileşime girerek hayatlarıyla bağlantı kurmuşlardır. Çevik ve Müldür'ün (2019) Vapurları Seven Çocuk adlı kitaba ilişkin tepkileri incelendiği araştırmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Okur tepkilerine ilişkin çeşitli çalışmalarda da okur merkezli cevapların metin merkezli cevaplara göre daha fazla olduğu görülmektedir (Ateş ve Aktaş, 2020; Cox ve Many, 1992; Karagöz, 2018; Tosun ve Doğan, 2020; Ulusoy, 2016; Uysal ve Ateş, 2020; Yekeler ve Ulusoy, 2017; Yıldırım vd., 2021). Bu sonuçlar okur tepkilerinin incelendiği kitaplarda kişilerin kendileriyle bağ kurdukları kitaplara yönelik tepkiler vermeleri (Karagöz, 2018) ve bu bağ kurdukları kitapların öğrenciler üzerinde yüksek bir duygusal etkiye sahip olmasıyla (Ulusoy, 2016) açıklanabilir. Ancak Ateş ve Aktaş'ın (2020) birden fazla kitap üzerinde incelemeye dayalı yaptığı araştırmada ise metin merkezli tepkiler son kitapta okur merkezli tepkilere evrilmiştir. Bu durumda yapılan araştırmalarda metin değişikçe tepkilerin de değişmesinin (Ateş ve Aktaş, 2020; Yuran vd., 2017) yanı sıra okuma sürecinin devamlılığını sağlayan uygulamalarla okur tepkilerinin metin merkezli tepkilerden okur merkezli tepkilere doğru evrildiğine ilişkin sonuçlarla açıklanabilir (Ulusoy, 2016; Tosun ve Doğan, 2020). Ayrıca okuma sürecinin devamlılığını sağlayan uygulamaların ve okuma eyleminin devamlılığının okurların okuma zevk ve alışkanlığını geliştiren estetik okuma düzeyine (Rosenblat, 1994) evrilmesine katkı sağladığı şeklinde yorumlanabilir. Çünkü okurları okumaya ve okuma materyaline cevap vermeye teşvik etmek için etkili bir yaklaşım olan okur tepki kuramıyla (Chou, 2015) metne verilen okur tepkileri bilgi edinme ya da estetik amaçlar için okumanın gelişimine katkı sağlamaktadır (Esmer, 2019). Temel hedefi estetik amaçlı okuma olan bu kuramda estetik okumanın okuma sürecine sağladığı faydalara odaklanılmaktadır. Nitekim estetik okuma ile üst düzey anlama becerileri arasındaki anlamlı bir ilişki (Cox ve Many, 1992) bu görüşü doğrulamakla birlikte okuma sürecinde verilen estetik tepkiler de bilgi verici tepkilere nazaran daha üst düzeyde anlamayı sağlamaktadır (Many, 2004).

Metin merkezli tepkilere ilişkin bulgular incelendiğinde öğretmeni adaylarının büyük çoğunluğunun soru sormaya yönelik tepkiler verdiği bunu ana fikri belirleme ve karakterleri anlamaya yönelik tepkilerin takip ettiği belirlenmiştir. Bununla birlikte az da olsa hikâyeyi yeniden anlatma ve tahmin etmeye yönelik tepkiler vermişlerdir. Buna karşın Tosun ve Doğan'ın (2020) araştırmasında metin merkezli cevaplar, karakterleri anlamaya yönelik tepkilerden hikâyeyi yeniden anlatmaya yönelik

tepkilere evrilmiş ve en çok bu aşamaya yönelik tepkiler verdikleri belirlenmiştir. Yapılan araştırmalarda en çok ana fikri belirlemeye (Uysal ve Ateş, 2020) ve karakterleri anlamaya yönelik tepkiler verildiğine ilişkin sonuçlar da çeşitli araştırmalarda (Ateş ve Aktaş, 2020; Çevik ve Müldür, 2019; Karagöz, 2018; Ulusoy, 2016) ortaya konulmuştur. Tepkilerdeki bu farklılıkların örneklem ve kitap türünün etkisinden kaynaklandığı söylenebilir. Alan yazında yapılan bu çalışmalarda metin merkezli tepkilerde anlama odaklı boyutların bu araştırmada ise soru sorma yani eleştirel düşünme becerilerinin basamaklarından birinin ön plana çıktığı söylenebilir. Çünkü okur tepki kuramı aynı zamanda okurların metin hakkında eleştirel düşüncelerini sağlayan etkinlik tasarımlarını da mümkün kılmaktadır (Tosun, 2018). Okur tepkilerinin belirlenmesi amacıyla yapılan çalışmalarda metinlerin eleştirel olarak incelenmesini sağlayacak ortamların oluşturulması önemli bir unsur olarak değerlendirilmekte olup (Swaggerty, 2006) okur tepkilerinin belirlendiği okuma sürecinde metindeki çatışmaların oluşturduğu problemlerin çözülmesi soru sorma becerilerini geliştirmektedir (Swaggerty, 2009). Bu araştırmada “Yaratıcı Okuma” dizisinin ilk kitabı olan “Gökte Biri Var” adlı eserin ayrıca bir “Yaratıcı Okuma Dosyası”nın olması ve bu dosyada birçok soruyla karşılaşmalarının etkisi olarak da değerlendirilebilir. Bununla birlikte yazımsal bir metin olan bu kitapta yazar, çeşitli konuları tartışmaya açarak okuyucuyu düşünmeye ve sorgulamaya davet etmektedir. Sisteme dışarıdan bakan ve eleştiren bir kişi olan teldeki adam; TV esareti, TV dizilerinin ve reklamların insanların beynini nasıl yıkayıp ve insanları nasıl tutsak ettiğini yaşamdan örnekler vererek tartışmaktadır. Bilge bir karakter olarak sunulan teldeki adamın en önemli özelliği sorgulamadır. Bu sonuçların açığa çıkışı, eleştirel düşünme becerilerini ön plana çıkaran metnin dokusunun bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Bu durumda okurların duygu ve düşüncelerinin şekillenmesinde kitabın içeriğinin ve okuma sürecinde kullanılan araçların önemini ortaya koymaktadır.

Okur merkezli tepkilere ilişkin sonuçlar incelendiğinde en çok kişisel tepkiler (düşünceler ve hisler) verdikleri bunu hikâye ile deneyimleri arasında bağlantı kurmaya yönelik tepkilerin takip ettiği belirlenmiştir. Bu tepkileri ise hikâyedeki olaylara katılma isteğine yönelik tepkiler takip etmektedir. Bu sonuçlardan hareketle öğretmen adaylarının kişisel düşünceleri ve hislerini kullanarak hikâye ile yaşamları arasında bağlantı kurdukları ve hikâyedeki olaylara katılma isteği duydukları söylenebilir. Bu temaların her birine ilişkin verdikleri tepkilerden ve okur merkezli tepkilerin çok daha fazla olmasından hareketle öğretmen adaylarının bu kitabı içselleştirdikleri söylenebilir. Yapılan araştırmalarda ise okur merkezli cevaplar içerisinde kişisel tepkilerin (düşünceler, duygular, hisler) çok kullanıldığı araştırmalar sayıca daha fazla olmakla birlikte (Ateş ve Aktaş, 2020; Çevik ve Müldür, 2019; Karagöz, 2018; Ulusoy, 2016) hikâyedeki olaylara katılma isteğine yönelik tepkilerin ön planda olduğu araştırmalar da (Tosun ve Doğan, 2020) mevcuttur. Uysal ve Ateş’in (2020) araştırmasında ise en çok kişisel tepkiler ve kitap ile deneyimleri arasında bağlantılar kurmaya yönelik tepkiler verdikleri belirlenmiştir. Kişisel tepkilerin sayıca daha fazla olması öğretmen adaylarının okuma sürecinde kendi duygu ve düşüncelerini ön plana çıkardıklarının ve estetik amaçlı bir okuma yaptıklarının göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Türkçe öğretmeni adaylarına kitap kahramanlarının hatırlattığı kişilere ilişkin bulgular incelendiğinde bu kahramanların en çok kurgusal karakterleri hatırlattığı belirlenmiştir. Bunu sırasıyla aileleri, kendileri, toplumdaki insanlar, öğretmenler ve arkadaşları takip etmektedir. Bu sonuca karşın Uysal ve Ateş’in (2020) araştırmasında ise en çok ailelerini hatırlatmakla birlikte bu kişiler arasında kurgusal karakterler de yer almaktadır. Bu iki araştırmada kurgusal karakterler ve aile ile ilgili sıralama farklılığının sebebinin araştırmalardaki örneklemelerin gelişim özelliklerinin farklılığından kaynaklandığı söylenebilir. Çünkü kişilik gelişiminde özdeşleşme evresinde birey başlangıçta anne, baba, yakın akrabayı model olarak alırken bu modeller zamanla arkadaş, film ya da kitap kahramanlarına yerini bırakır (Yavuzer, 2001). Bu araştırmada kurgusal karakterlerin ön plana çıkmasının araştırmanın örnekleminin öğretmen adayları olmasının doğal bir sonucu olarak değerlendirilebilir. En çok kurgusal karakterleri hatırlattığına ilişkin sonuç; çocuk edebiyatı eserlerinin kahramanlar yoluyla çocuk ve gençlerde farkındalık yaratarak, problemlerin çözümünde kahramanlar aracılığıyla örnekler sunan bir özdeşim kurma aracı (Sever, 2013) olma işleviyle de açıklanabilir. Araştırma sonucunda Türkçe öğretmeni adaylarının kurgusal karakterlere benzetme sebeplerinin genellikle olumlu olduğu ve bunlar arasında hayati sorgulama, yol gösterici olma, bilgili olma, özgürlük, araştırmacılık gibi kavramların ön plana çıktığı söylenebilir. Bunun yanı sıra aile ilgisizliği, yalnızlık, asosyallik, bağımlı bir karakter olma açısından diğer kurgusal karakterle benzerlik kurdukları söylenebilir. Genellikle olumlu niteliklerle kurdukları benzerlikler ve ilk sırada kurgusal karakterlere benzetmelerinden hareketle okuma sürecinde seçilecek kitapların ve bu kitaplarda rol model olan karakterlerin özelliklerinin önemini göstermesi açısından dikkate değerdir. Bir diğer açıdan bakıldığında öğretmen adaylarının okudukları metni başka

metinlerle çözümlenmeye çalıştıkları ve kendi ihtiyaçlarına metinlerarasılık yoluyla başka kitaplarda cevap aradıkları söylenebilir. Ayrıca özdeşim kurdukları en önemli modellerin kurgusal karakterler olması öğrenim sürecinde kullanılacak metinlerdeki (sözel metin, film, resim vb.) karakterlerin yüklendikleri işlevin model olma açısından sahip olduğu etkinin (Yavuzer, 2001) ne kadar önemli olduğunu da ortaya koymaktadır. Bu sebeple bu sonuçlar kitap seçiminin önemini ortaya koymakla birlikte kahramanların davranışlarının modellemedeki etkisinden hareketle de bu modellerin ahlâki ve sosyal açıdan uygun olmasının önemini ortaya koymaktadır. Çünkü özdeşim kurma yaşam boyu devam eden bir olgunlaşma ve savunma sistemidir (Çınar, 2015).

Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının kitap kahramanlarıyla ikinci sırada bağ kurdukları kişiler aileleridir. Bu çözümlenmede ayrıca ikinci sırada ailelerine ve kendilerine benzetmeleri de kitaptaki toplumsal içeriğin sorgulanmasının ailelerin okuma sürecindeki etkisinin bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Öğretmen adayları kahramanları ailelerine; bilgelik, çok yönlü düşünebilme, iyimserlik, yardımseverlik, cömertlik, sevginin değerini bilme, ümitli olma, yol göstericilik, iyimserlik, sorgulayıcılık, kararlılık, özgürlük, TV bağımlılığı, umursamazlık, farklı bakış açısına sahip olmama açısından benzetmişlerdir. Bu sebepler incelendiğinde ailelerine karşı pozitif bir bakış içerisinde olmaları aileleriyle iyi bir iletişime sahip olduklarının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Buna karşın toplumsal bir eleştiri olarak da tanımlayabileceğimiz bu kitapta, öğretmen adayları yaşamlarındaki en küçük topluluk olan ailelerini; TV bağımlılığı, umursamazlık, farklı bakış açısına sahip olmama açısından eleştirel bir bakışla değerlendirdiklerini de göstermektedir. Bunun yanı sıra kurgusal karakterlere benzetme sebepleri arasında yer alan aile ilgisizliği bu temada umursamazlık ve TV bağımlılığı kavramlarıyla karşımıza çıkmaktadır. Uysal ve Ateş'in (2020) araştırmasında kitaptaki karakterlerin benzetildiği kişiler arasında aileleri yer almakla birlikte ailelerine benzetme sebepleri arasında olumlu özellikler olduğu gibi olumsuz özelliklerin olduğu da görülmüş olup bu araştırma sonucuyla örtüştüğü söylenebilir. Öğretmen adaylarının aileleriyle kurdukları özdeşim yönlerinden hareketle ailelerin çocuklarının kendilerine karşı geliştirmiş oldukları bakış açısını daha fazla ilgi göstererek tamamlayabileceği söylenebilir. Nitekim araştırmadan elde edilen diğer bulgulara göre öğretmen adayları kitap kahramanlarının ailelerinden sonra en çok kendilerini hatırlattığını belirtmişlerdir. Bu hatırlatmayı sağlayan sebepler arasında ise monoton hayat, cesaret, kararlılık, çalışkanlık, yaşamı sorgulama, farkındalık, araştırmacılık, meraklılık, cesurluk sayılabilir. Bu bulgular değerlendirildiğinde öğretmen adaylarının kendilerini daha çok pozitif kavramlarla tanımladıkları ve bu niteliklerinden hareketle gelişime açık oldukları ancak yaşamlarını monoton buldukları belirlenmiştir. Bu monotonluğun giderilmesinde ise kendilerini tanımladıkları cesaret, çalışkanlık ve kararlılık gibi olumlu özellikleri ön plana çıkaracak çalışmalarla öğretmen adaylarının desteklenmesi gerektiği söylenebilir. Öğretmen adaylarının bu karakterle kendileri arasında benzerlik kurmalarından hareketle kitaptaki örnek yaşam modellerini kendi yaşamlarıyla ilişkilendirebildiklerini ve kendi özelliklerinin farkına vardıklarını göstermektedir. Nitekim Gönen, Aydos ve Ertürk'ün (2012) resimli kitapları sosyal beceriler açısından inceledikleri araştırmada da kitapların öğrencilerin duygularını fark etmelerinde önemli kazanımlar edinilmesini sağladığı belirlenmiştir. Çünkü çocuk kitapları ya da genel anlamıyla kitaplar doğrudan anlaşılmayan ya da çözüm bulunamayan sorunlara dair sundukları yaşantılara dair okuyuculara örneklerle çözüm modelleri sunmakta (Dilidüzgün, 2018) böylelikle yaşamsal sorunlara dair çözüm bulma pratiği yapılmasına katkı sağlamaktadır.

Bu araştırmada Türkçe öğretmeni adayları kitaptaki kahramanları toplumdaki insanlara; yardımseverlik, fedakârlık, bilgelik, amaçsız yaşama, sorgulamama, savurganlık, hatada ısrar etme, tek yönlü bakış açısı, farkındalık yoksunluğu, TV bağımlılığı açısından benzetmektedirler. Kitaplardaki kahramanların sundukları davranış modelleri, yaşamın ve toplumun tanınip anlaşılması için de örnekler barındırması açısından da önemli bir role sahiptir (Erdem, 2012; Karatay, 2011). Bu araştırmadaki toplumdaki bireylere benzetme sebepleri incelendiğinde Türk toplumunun başat özelliği olan yardımseverlik ve fedakârlığın ön plana çıktığı söylenebilir. Türkçe öğretmeni adayları bu pozitif benzerliklerle toplumun olumlu yönlerini ortaya koyarken diğer taraftan da toplumsal eleştiri yaptıkları söylenebilir. Toplumla kitaptaki kişiler arasında bilgelik açısından benzerlik kurulmakla birlikte eyleme geçmeyen bilgeliğin hiçbir anlamı olmadığını da göz ardı etmedikleri söylenebilir. Bu açıdan bakıldığında toplumdaki insanları; amaçsız yaşadıkları, sorgulamadan uzak, savurgan ve farkındalık düzeyi düşük olarak tanımlamaktadırlar. Bu olumsuz özellikleri açığa çıkaran sebepler arasında da TV bağımlılığı ön plana çıkmaktadır. Topluma dair bu bakış açılarının, teldeki adamın toplumdaki insanlara yönelttiği eleştirilerle örtüşen sonuçlar olduğu söylenebilir.

Öğretmen adayları Gökte Biri Var adlı kitabındaki karakterlerin hatırlattıkları kişiler içerisinde öğretmenleri ve arkadaşlarına da yer vermişlerdir. Uysal ve Ateş'in (2020) araştırmasında benzerlik kurdukları kişiler arasında arkadaşları yer almakla birlikte öğretmenlere ilişkin bir benzerlik kurulmadığı tespit edilmiştir. Öğretmen adaylarının kitaptaki karakterleri arkadaşlarıyla zevk aldıkları şeyleri yapmaları açısından benzerlik kurdukları bununla birlikte arkadaşlarına ilişkin olumsuz benzetmelere yer vermedikleri görülmüştür. Uysal ve Ateş'in (2020) araştırmasında ise arkadaşlarına benzetme sebepleri tanımlanırken olumlu ve olumsuz özelliklere yer verdikleri bu yönüyle bu araştırma sonuçlarından ayrıştığı söylenebilir. Bu çalışmada öğretmenleriyle ise insanın değerini bilme, görünmeyeni görme, yaşamın anlamını bulma, ufku açma açısından benzerlik kurulduğu tespit edilmiştir. Bu durum öğretmen adaylarının, arkadaşlarından çok öğretmenleri üzerinden kitaplarla bağlantı kurduklarını göstermekte olup öğretmenlerin sahip olduğu rolün önemini göstermesi açısından da dikkate değerdir. Ayrıca öğretmenlerini tanımladıkları bu yargılar öğretmenlerin öğrenciler üzerindeki etkisinin değerini göstermesi açısından da dikkate değer olup öğretmenlerin öğrencilerine göstermesi gereken önemin daha da artırılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Öğretmen adaylarının kitapta yerinde olmak istedikleri kahramanlar incelendiğinde katılımcıların büyük çoğunluğunun teldeki adamın yerinde olmak istedikleri belirlenmiştir. Uysal ve Ateş'in (2020) yaptığı çalışmada ise katılımcıların en çok Küçük Karabalık adlı baş kahramanın yerinde olmak istedikleri belirlenmiştir. Özellikle çocuk kitaplarında baş kahraman özdeşim kurulmasında en önemli unsur olup çocuk kitaplarında ana kahramanın çok boyutlu ve derinlikli olarak sunulması gerekmektedir (Canlı ve Aslan, 2018). Gökte Biri Var adlı kitapta ana karakter Güneş olmasına karşın bu çalışmada teldeki adamın yerinde olmak istemeleri her iki kitapta da bu kahramanların iyi bir şekilde kurgulanmış olmasının etkisi olarak değerlendirilebilir. Nitekim bu çalışmada öğretmen adaylarının teldeki adamın yerinde olma sebepleri; toplumu aydınlatan, bilge, yardımsever, insanlara özenle davranan, sorun çözücü, eleştirel düşünebilen, özgür ruhlular, gözlemci, kendini tanıyan, farklı yaşamları merak eden, çocukları seven, yaşamdan zevk alan, geniş bakış açısına sahip biri olmasıdır. Bu nitelikler incelendiğinde bu karakterin olumlu özelliklerinin ön plana çıkarıldığı ve eleştirel düşünme becerileri gelişmiş bir bilge olarak tanımlandığı söylenebilir. Uysal ve Ateş'in (2020) araştırmasında da ana kahraman sadece olumlu özellikleriyle tanımlanmış olması açısından bu araştırma sonucuyla örtüşmektedir.

Kitapta teldeki adamın yanı sıra öğretmen adaylarının; Güneş, Susam ve Güneş'in anneannesinin yerinde olmayı istedikleri de belirlenmiştir. Benzer şekilde Uysal ve Ateş'in (2020) araştırmasında da katılımcılar, baş kahraman dışında diğer kahramanların yerinde olmak istediklerini belirtmişlerdir. Güneş'in masalsi konuşan, yüksek idrakli, düşündürücü, sorgulayan, özgür ruhlular, farkındalığı yüksek biri olması; Susam'ın içten ve samimi, bilge, uyumlu, hayvanları koruyan ve insanları seven biri olması; Güneş'in anneannesinin ise anlayışlı, yaşamdan zevk alan, yaşamın anlamını arayan biri olması bu kahramanların yerinde olmayı isteme sebepleri arasında sayılabilir. Bununla birlikte bu kişilerin farkındalığı yüksek bireyler olarak kurgulandıkları söylenebilir.

Türkçe öğretmeni adaylarının Gökte Biri Var adlı kitaptan çıkardıkları dersler; hayatın sorgulanması, ön yargılı olmama, görmek ve bakmak farkını kavrama, kendi bakış açısından çıkıp çok yönlü bakma, bağımlılıklarından özgürleşme, gelişim ve değişime açık ol, hayallerinden vazgeçme, kendini keşfetmeye odaklan, farklılıklara saygı duy, iyi bir gözlemci ol, yaşamın güzelliklerini keşfetmeye zaman ayır, yaşam amacını bul, sevdiğine zaman ayır ve doğayı sev ifadeleriyle karşılık bulmuştur. Bu derslere ilişkin değerlendirme yapıldığında öğretmen adaylarının Gökte Biri Var adlı kitabın mesajlarını kavradıklarını ve bu mesajların da eleştirel düşünme becerilerini geliştirme üzerinde yoğunlaştığı söylenebilir. Uysal ve Ateş'in (2020) araştırmasında amaç ve hayallerinden vazgeçmeme ön plana çıkan ana fikir iken bu çalışmada eleştirel düşünmenin gereği olarak hayatın sorgulanmasına odaklanılmaktadır. Bu durum kitapların içeriklerinden kaynaklanan bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Bu çalışmada eleştirel düşünme becerilerinin gelişimi açısından öğretmen adaylarının teldeki adamın yerinde olma sebepleri ve kitaptan çıkardıkları derslere ilişkin sonuçlar bütünlüştürildiğinde eleştirel düşünen bireyin özelliklerini ve eleştirel düşünme becerilerini tanımladıkları söylenebilir. Çocuk edebiyatı eserlerinin temel nitelikleri arasında yer alan özelliklerden biri de eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesi (Erol ve Kara, 2020) olmakla birlikte okuma kültürü gelişmiş evrensel okuyucu bireylerin temel özelliklerinden birisi de eleştirel dinleme, okuma, izleme ve düşünme becerilerine sahip olmalarıdır (Sever, 2013). Zengin bir düşünce dünyası sunan çocuk edebiyatı eserlerinin bu yönüyle de ilgi çekici olması yanında merak duygusunu harekete geçirerek düşünmeye

yönelten konularla kişilik gelişimini destekleyerek hayata hazırlaması gereklidir (Erol ve Kara, 2020; Temizyürek vd., 2016). 21. yüzyıl yeterlilikleri içerisinde önemli bir konuma sahip olan eleştirel düşünme becerilerinin önemi son yıllarda çocuk edebiyatı eserlerinde eleştirel düşünme becerilerinin incelenmesine dönük çalışmalarda artışla da kendini göstermektedir (Aybek ve Destegüloğlu, 2021; Ceran, 2019; Çevik, 2018; Erol ve Kara, 2020; Kemaneci, 2019; Özalın İnce, 2019; Sağsöz, 2019; Sahil, 2019; Şimşek ve Özkan, 2022). Çünkü çocuk edebiyatı eserlerinin temel amaçları arasında yer alan bağımsız, iyi, seçici ve eleştirel düşünebilen bireylerin yetiştirilmesi de yer almaktadır (Dilidüzgün, 2018). Bu sonuçlardan hareketle Gökte Biri Var adlı kitabın çocukların eleştirel düşünme becerilerinin gelişimine katkı sağlayan bir kitap olduğu söylenebilir. Araştırmadan elde edilen sonuçlar bütün olarak değerlendirildiğinde öğretmen adaylarının bu kitaba yönelik okur merkezli yanıtlarının çoğunlukta olduğu, kitaba yönelik estetik tepkiler verdikleri ve kitabı eleştirel düşünme becerilerinin gelişimi açısından içselleştirdikleri söylenebilir.

Araştırmadan elde edilen bu sonuçlardan hareketle şu önerilerde bulunmaktadır:

- Farklı düzeylerdeki çocuk kitaplarına yönelik okur tepkilerinin belirlenmesine dönük sınıf içi çalışmalar yapılabilir.
- Okul öncesi, ilkököl ve ortaokul düzeyinde bu çalışmalar genişletilerek farklı örneklem düzeylerindeki okur tepkileri incelenebilir.
- Kurgusal kitapların yanı sıra bilgilendirici kitaplara dönük çalışmalarla da okur tepkilerinin belirlenmesiyle bu iki metin türünün karşılaştırılmasına dönük çalışmalar yapılabilir.
- Öğretmenler ve öğretmen adaylarına dönük çalışmalarla da okuma sürecinin farklı paydaşlarının tepkileri incelenerek sınıf içi öğrenme durumlarına katkı sağlanabilir.
- Metinlere dönük sınıf içi çalışmalarda mutlaka okur tepkilerinin belirlenmesine dönük uygulamalara yer verilerek öğrenciler bu konuda geliştirilmelidir.
- Öğretmenlere de okur tepkileri, estetik ve bilgi amaçlı okuma türlerine dönük hizmet içi eğitimler verilebilir.
- Öğretmen adaylarının en çok kurgusal karakterlerle özdeşim kurma sebepleri incelenebilir.
- Okur tepkilerinin eleştirel düşünme ve yaratıcı düşünme becerilerine etkisi incelenebilir.

Yazarlık Katkısı

Bu araştırma tek yazarlı olarak yürütülmüştür.

Etik Kurul Beyanı

Kurul Adı: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu

Karar Tarihi: 30.03.2023

Belge Numarası: 2023/125

KAYNAKÇA

- Ateş, S. & Aktaş, N. (2020). Duygu durumlarının Farklılaştığı Resimli Çocuk Kitaplarına Yönelik Okuyucu Tepkilerinin İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(3), 726-745.
- Aybek, B. & Destegüloğlu, B. (2021). Kurgusal Nitelikli Çocuk Kitaplarında Bulunan Karakterlerin Eleştirel Düşünme Özellikleri Üzerine Bir İnceleme. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 10(4), 1551-1565.
- Baktır, H. (2018). Metinde Anlam: Okur-Tepkisi Eleştiri Kuramı. *Temaşa Erciyes Üniversitesi Felsefe Bölümü Dergisi*, 0(8), 97-105.
- Bülbül, M. (2016). Yazınsal Metinlerde Anlam ve Çok Boyutluluk. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 0(32), 45-50.
- Canlı, S. & Aslan, C. (2018). Çetin Öner'in "Gülibik" Adlı Çocuk Romanının Yapısal ve Eğitsel İlkeler Açısından İncelenmesi. *İlköğretim Online*, 17(2), 812-833.
- Carter, C., Bishop, J. & Kravits, S. L. (2002). *Keys to Effective Learning*. New Jersey: Printice Hall.
- Ceran, C. (2019). Resimli Çocuk Kitaplarının Eleştirel Düşünme Becerilerini Desteklemesi Yönünden İncelenmesi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Chou, I. C. (2015). Engaging EFL Students in e-Books Using Reader-Response Theory. *The Reading Matrix: An International Online Journal*, 15(2), 167-181.

- Cox, C. & Many, J. E. (1992) Stance Towards A Literary Work: Applying the Transactional Theory to Children's Responses, *Reading Psychology*, 13(1), 37-72.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çevik, A. & Müldür, M. (2019). "Vapurları Seven Çocuk" Adlı Kitabın Okur-Tepki Teorisi ile Değerlendirilmesi. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 7(3), 40-50.
- Çevik, B. (2018). Eleştirel Düşünme Bağlamında Dr. Parkyeri ve Kömür Karası Çocuk Adlı Çocuk Kitaplarının İncelenmesi. *Artubilm: Adana Bilim ve Teknoloji Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 56-63.
- Çınar P. (2015). Resimli Çocuk Kitaplarında Giyimiyle Kadın Karakterler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 48(1), 1-18.
- Demény, P. (2012). Developing Written Text Production Competence Using the Reader-Response Method, *Acta Didactica Napocensia*, 5(3). 53-60.
- Dilidüzgün, S. (2018). *Çağdaş Çocuk Yazını, Yazın Eğitime Atılan İlk Adım*. İzmir: Tudem Yayınları.
- Erdem A. (2012). İlköğretim Öğrencilerinin Bakış Açısıyla Çocuk Kitaplarındaki Kahramanlar. *III. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildiri Kitabı*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Erol, S. & Kara, Ö. T. (2020). Çocuk Yazınında Eleştirel Düşünme Becerileri, Yeterlikleri ve Tutumları Üzerine Bir İnceleme: Küçük Kara Balık Örneği. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitimi (TEKE) Dergisi*, 9(3), 1125-1135.
- Esmer, B. (2019). Okuduğunu Anlama ile Akıcı Okuma, Okur Benlik Algısı, Okumaya Adanmışlık ve Okuyucu Tepkisi İlişkileri, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Fish, S. (1970). Literature in the Reader: Affective Stylistics. *New Literary History*, 0(2), 123-162.
- Gambell, T. J. (1986). *Teaching Literature K-12: A Canadian Perspective*. The Cote Commission on the Role of Literature in the English/Language Arts Classroom. <https://eric.ed.gov/?id=ED276997> adresinden 04.09. 2022 tarihinde erişilmiştir.
- Goleman, D. (2004). *Duyusal Zekâ*. (Çeviren: Banu Seçkin Yüksel). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Gönen, M., Aydos, E. H. & Ertürk, H. G. (2012). Social Skills in Pictured Story Books. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 0(46), 5280-5284.
- Gürel, P. (2006). Öğretici Hikâyeler Yoluyla Düşünce ve Duygu Eğitimi Tanımlar ve Yöntemler, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Holland, N. (1975). Unity Identity Text Self. *Publications of the Modern Language Association of America*, 90(5), 813-822.
- Karagöz, B. (2018). Ortaokul 5. Sınıf Öğrencilerinin Resimli Çocuk Kitaplarına İlişkin Tepkileri Üzerine Bir İnceleme. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 6(4), 1198-1218.
- Karatay H. (2011). Çocuk Edebiyatı Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler. *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı El Kitabı*. (Ed. Tacettin Şimşek) İçinde s. 77-123. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Kavalcı, T. (2017). Üç Önemli Kuramcı Üzerinden Alımlama Estetiğinin İncelenmesi ve Bir Uygulama. *SÖYLEM Filoloji Dergisi*, 2(1), 52-74.
- Kelley, M. & Clausen-Grace, N. (2006). R5: The Sustained Silent Reading Makeover That Transformed Readers. *The Reading Teacher*, 60(2), 148-156.
- Kemaneci, E. (2019). Aytül Akal'ın Öykülerinin Çocuklara Eleştirel Düşünme Becerisi Kazandırması Bağlamında İncelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mersin: Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Lee, H., C. (2013). An Examination of ESL Taiwanese University Students' Multimodal Reading Responses, *Literacy Research and Instruction*, 52(3), 192-203.
- Lipman, M. (2003). *Thinking in Education* (Second Edition). New York: Cambridge.
- Lüleci, M. (2014). Edebiyat ve Edebi Metinlerde Okuma Sürecinin Üç Bileşeni. *Gazi Türkiyat Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 0(15), 177-192.
- Many, J. E. & Wiseman, D. L. (1992). The Effect of Teaching Approach on Third-Grade Students' Response to Literature. *Journal of Reading Behavior*, 24(3), 265-287.
- Many, J. E. (2004). The effect of Reader Stance on Students' Personal Understanding of Literature. In R. B. Ruddell and N. J. Unrau (Eds.), *Theoretical Models and Processes of Reading* (pp. 914-928). (5th ed.). Newark, DE: International Reading Association.

- McMillan, J. H. (2004). *Educational Research: Fundamentals for the Consumer (4th ed.)*. USA: Pearson Education, Inc.
- Merriam, S. B. (2018). *Nitel Araştırma: Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*. Ankara: Nobel Akademik.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. California: Sage Publications.
- Moreillon, J. (2007). *Collaborative Strategies for Teaching Reading Comprehension: Maximizing Your Impact*. Chicago: ALA.
- Onarıcıoğlu, A. S. (2020). Ortaokul Öğrencilerinin Öyküleyici Metinlere İlişkin Tepkilerinin Alımlama Estetiği Kuramı Açısından İncelenmesi, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ötgün, C. (2008). Sanat Yapıtına Yaklaşım Biçimleri. *Gazi Üniversitesi G.S.F. Sanat ve Tasarım Dergisi*, 0(2), 159-178.
- Özaltın İnce, B. (2019). Eleştirel Düşünme Unsurlarını İçermesi Bakımından Zeynep Cemali'nin Çocuk Romanlarının İncelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kayseri: Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özbek, Y. (2013). *Postmodernizm ve Alımlama Estetiği*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative Research & Evaluation Methods (3rd ed.)*. USA: SAGE Publication.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Rosenblatt L. M. (1982). The Literary Transaction: Evocation and Response. *Theory into Practice*, 21(4), 268-277.
- Rosenblatt, L. (2005). *Making Meaning with Texts*. Portsmouth, NH: Heinemann.
- Rosenblatt, L. M. (1978). *The Reader, the Text, the Poem: The Transactional Theory of Literary Work*. Carbondale: Southern Illinois University Press.
- Rosenblatt, L. M. (1983). *Literature as Exploration (4th ed.)*. New York: Modern Language Association.
- Rosenblatt, L. M. (1994). *The Reader, the Text, the Poem: The Transactional Theory of the Literary Work*. Carbondale: Southern Illinois University Press.
- Rosenblatt, L. M. (2004). The Transactional Theory of Reading and Writing. Theoretical Models and Processes of Reading, 5th edition, Robert B. Ruddell, & Norman J. Unrau, editors, International Reading Association, article 0(48), 1363-1398.
- Sağsöz, G. (2019). Resimli Çocuk Kitaplarında STEAM: Yaratıcı ve Eleştirel Düşünme Becerisi. *Bilim, Teknoloji, Mühendislik, Matematik ve Sanat Eğitimi Dergisi*, 2(1), 1-20.
- Sahil, Ö. (2019). Muzaffer İzgü' nün Çocuk Kitaplarının Çocukların Eleştirel Düşünme Becerisine Katkısı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mersin: Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Sever, S. (2013). *Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü*. İzmir: Tudem Yayınları.
- Sipe, L. R. (2008). *Story time: Young Children's Literary Understanding in the Classroom*. New York, NY: Teachers College Press.
- Smith, C. H. (2017). Aesthetic Reading: Struggling Students Sensing Their way to Academic Success. *Journal of Basic Writing*, 36(2).
- Steiner, C. (2014). *Akıllı Bir Kalple Duygusal Okuryazarlık*. (Çeviren: Muzavver Şahin). Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.
- Swaggerty, E. (2009). "That Just Really Knocks Me Out": Fourth Grade Students Navigate Postmodern Picture Books. *Journal of Language and Literacy Education*, 5(1), 9-31.
- Swaggerty, E. A. (2006). *Is Someone Reading Us? Fourth Grade Students Respond to Postmodern Picture Books* (Doctoral Dissertation). The University of Tennessee, Tennessee.
- Şimşek, Ş. & Özkan, A. (2022). Anooshirvan Miandji'nin Çocuk Kitaplarının Eleştirel Düşünme Becerileri Bağlamında İncelenmesi. *Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi (ÇEDAR)*, 6(1), 1-17.
- Tavşancıl, E. & Aslan, E. (2001). *Sözel, Yazılı ve Diğer Materyaller İçin İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Temizyürek, F., Şahbaz, N. K. & Gürel, Z. (2016). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Tosun, D. K. (2018). Okuma Çemberlerinin Okuduğunu Anlama, Akıcı Okuma, Okuma Motivasyonu ve Sosyal Beceriler Üzerindeki Etkisi ve Okur Tepkilerinin Belirlenmesi, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Denizli: Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

-
- Tosun, D. K. ve Doğan, B. (2020). Okuma Çemberlerinin Okuduğunu Anlama ile Akıcı Okuma Üzerindeki Etkileri ve Okur Tepkileri: Bir Karma Yöntem Araştırması. *Eğitim ve Bilim*, 45(203), 153-176.
- Uçan, H. (2006). Edebiyat Eğitimi: Estetik Bir Hazzın Edinimi, Okumanın Alışkanlığa Dönüştürülmesi ve Yazınsal Kuramlar. *Milli Eğitim Dergisi*, 0(169), 25-39.
- Uğurlu, S. B. (2010). *Çocuk Edebiyatı Eleştirisi*. *Turkish Studies*, 5(3), 19-33.
- Ulusoy, M. (2016). Resimli Çocuk Kitapları ve Okur-Tepki Teorisi. *İlköğretim Online*, 15(2), 487-497.
- Uysal, P. K. & Ateş, S. (2020). Okur-Tepki Teorisi: Küçük Kara Balık Örneği. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(3), 777-796.
- Willson, A. M. (2013). Examining Children's Comprehension of Conventional, Wordless and Postmodern Picturebooks, (Unpublished Doctoral Disertation), San Antonio: University of Texas.
- Yavuzer, H. (2001). *Doğum Öncesinden Ergenlik Sonuna Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yekeler, A. D. & Ulusoy, M. (2017). İlkokul Öğrencilerinin Bilgi Verici Resimli Çocuk Kitaplarına Yönelik Tepkileri. *Anadolu Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 1(2), 20-39.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yıldırım, K., Sönmez, M., Çetinkaya, F. Ç. & Akyüz, S. (2021). Üstün Yetenekli Öğrencilerin Küresel Salgın Sürecinde ev Etkinlikleri, Okur Tepkileri ve Anlama Durumlarının İncelenmesi. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2), 690-710.
- Yin, R. K. (2013). *Case Study Research Design and Methods*. Sage Publication.
- Yuran, S., Ateş, S. & Çetinkaya, F. Ç. (2017). Resimli Çocuk Kitapları, Dijital Hikâyeler ve Okur Tepkileri. *1. Uluslararası Sınırsız Eğitim ve Araştırma Sempozyumu*, 24-26 Nisan, Antalya.
-

